

TMMOB Sanayi Kongresi 2009 gerçekleştirildi...

BAŞKA BİR DÜNYA ÜTOPYA DEĞİL

Yaşanan ekonomik bunalımın az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sanayi sektörünü etkilediğini, üretim ve iç piyasalarda talebin düştüğünü, dış ticaret hacminin daraldığını, işsizlik oranlarının büyüdüğünü ve istihdam hacminin olabildiğince küçüldüğünü belirten MMO Başkanı Emin Koramaz, daha düne kadarki “tüketim kalıpları”nın ve “tüketim düzeyi”nin sürekli sorgulanır olduğunu kaydederek, bu koşullarda “başka bir dünya” oluşturma düşüncesinin “ütopya” olmaktan çıkarak kitlelerin zihnine yerleşmeye başladığını savundu. Kalkınma, refah ve istihdam odaklı bir sanayi yapılanmasının her zamankinden daha acil olarak ülkenin gündeminde olduğunu savunan TMMOB Başkanı Mehmet Soğancı ise dünya konjonktürünün de buna uygun koşulları içerdiğini işaret ederek, “Planlama politikası ve bu politika sonucunda sanayi sektörünün öncelikleri ortaya konulmalıdır” dedi.

TMMOB adına Makina Mühendisleri Odası tarafından 1963 yılından beri düzenlenen TMMOB Sanayi Kongrelerinin on yedincisi, 11-12 Aralık 2009 tarihlerinde Ankara’da Milli Kütüphane Konferans Salonu’nda gerçekleştirildi.

Kongrede; dünyada ve Türkiye’de yaşanan ekonomik kriz ve sanayileşme olgularının bir çerçeve sunum ile ele

alındığı açılış oturumunun ardından kriz sürecinde dünya ekonomisi ve yeni eğilimler, krizde Türkiye sanayisinin durumu ve geleceği, alan çalışmaları özel oturumları, planlama olgusu ve Türkiye sanayisinin öyküsü ana başlıkları altında dokuz sunum yapıldı ve son olarak da kongrenin değerlendirmesine yönelik bir tartışma ve öneriler forumu düzenlendi.

“Dünya Ekonomik Krizi ve Türkiye Sanayinin Yeniden Yapılanması” ana temasıyla düzenlenen kongreye, Makina Mühendisleri Odası iki araştırma raporu sundu. Bu raporlardan biri “Türkiye Sanayiinde Öncelikli Sektörler ve Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı” diğeri ise “Türkiye’de Kalkınma ve İstihdam Odaklı Sanayileşme İçin Planlama Önerileri”dir.

Kongreyi iki gün boyunca kayıtlı 650 delege izledi. İnternet üzerinden de toplam 4 bin 828 kişi iki gün boyunca kongreyi canlı olarak izleme imkânı buldu.

İki gün süren kongrenin açılış konuşmaları Makina Mühendisleri Odası (MMO) Yönetim Kurulu Başkanı Emin Koramaz ile Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı tarafından yapıldı.

Açılış konuşmalarının ardından Prof. Dr. Hayri Kozanoğlu küresel krizle ilgili bir çerçeve sunum yaptı. İlk gün öğleden sonra ise üç oturum düzenlendi. Kriz sürecinde dünya ekonomisi ve yeni eğilimler oturumunda Prof. Dr. İzzettin Önder küresel krizde yeni güç dengeleri ve emperyalizm, Prof. Dr. Hacer Ansal ve Cumhuriyet Ekinci finansal krizde teknolojinin rolü, Prof. Dr. İşıya Üşür de krizin bir dönüşüm olup olmadığını ele alan bir sunum yaptılar.

Krizde Türkiye sanayinin durumu ve geleceği oturumunun ilkinde Prof. Dr. Aziz Konukman ve Devlet Planlama Teşkilatından Rahmi Aşkın Türelî kriz sonrası uluslararası iş bölümü ve Türkiye sanayi, Prof. Dr. Nesrin Sungur ve Dr. Ercan Sarıdoğan krizin Türkiye imalat sanayi üzerine etkilerini değerlendirdiler.

Krizde Türkiye sanayisinin durumu ve geleceği oturumunun ikincisinde ise iktisatçı Mustafa Sönmez 2001 krizinden günümüze imalat sanayi yatırımlarının bölgesel analizini yaptı. Prof. Dr. Çağlar Güven ise yeniden planlı ekonomiye dönüş, üretim, yatırım ve finansman destekleri ile sanayileşme arasındaki ilişkileri irdeledi.

Kongrenin 12 Aralık Cumartesi günü sabah oturumunda MMO'nun hazırladığı, Türkiye Sanayinde Öncelikli Sektörler ve Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı ile Türkiye'de Kalkınma ve İstihdam Odaklı Sanayileşme İçin Planlama Önerileri başlıklı araştırma raporlarının sunumunu Sanayi Kongresi Yürütme Kurulu Üyesi Yavuz Bayülken ile Cahit Kütükoğlu yaptı.

Araştırmanın ilkinde öncelikli sanayi sektörlerinin değerlendirilmesi için alt sektörlerin katma değeri, üretimi, istihdamı, ihracatı, ithalatı ve bunlara ilişkin göstergeler ve rekabet oranları ortaya konuldu. Alt sektörlerdeki tesislerin bölgesel dağılımının da çıkarıldığı araştırmada 'öncelikli sektör' seçimine esas olabilecek kıyas ve göstergeler ortaya konuldu ve sanayide bölgesel eşitsiz gelişme olgusu irdelenerek öneriler dile getirildi. Araştırma raporlarının ikincisinde Türkiye'de kalkınma ve planlama, planlı dönemlerden bugüne sanayi ve alt sektörlerdeki gelişme ve değişimler, teşvikler, sabit yatırımlar, yatırım yoğunluğu gibi değerlerle iş gücüne katılım oranları, işsizliğin nitel, mesleki, sektörel ve bölgesel dağılımları; kadın iş gücü ve istihdamı, çocuk iş gücünün kayıt dışı sektördeki durumu ve bölgesel eşitsizlikler incelenerek öneriler geliştirildi.

Cumartesi günü öğleden sonra ise iki oturum düzenlendi. Planlama Olgusu ve Türkiye Sanayinin Öyküsü oturumunda Prof. Dr. Bilsay Kuruç tarafından 1961-1980 planlı dönem ve 1980-2008 planlı dönemden çıkışta Türkiye sanayisinin öyküsü sunuldu. Kongre, sonuç bildirisine yönelik tartışma ve önerileri de kapsayan forum oturumu ile tamamlandı.

“BAŞKA BİR DÜNYA MÜMKÜN”

Kongre açılışında konuşan MMO Yönetim Kurulu Başkanı Emin Koramaz, TMMOB adına geleneksel olarak iki yılda bir düzenledikleri sanayi kongrelerinin her çalışma dönemlerindeki merkezi etkinliklerin doruğu niteliğinde olduğunu belirtti. Toplamda 12 ilde 19 merkezi etkinlik düzenlediklerini, bu etkinliklerde sunulan bildirilerin, panellerin ve sonuç bildirilerinin kitaplaştırılarak ilgililerin ve kamuoyunun kullanımına sunulduğunu kaydeden Koramaz, kamudan özel sektöre binlerce mühendisi, meslek temsilcisini, akademisyeni buluşturan bu etkinliklerde oluşturulan görüşlerin ve sarf edilen emeğin ana amacının bütün bölgeler ve sektörlerle birlikte Türkiye'nin sanayileşmesi, kalkınması, demokratikleşmesi; halkın mutlu, bilimsel teknik gereklere ve standartlara uygun, çağdaş bir yaşam sürmesi olduğunu vurguladı. Etkinliklerin finali olan bu kongrede, orada bulunan herkesle beraber bu amacın gerçekleştirilmesinin çekirdeğine yöneleceklerini söyleyen Koramaz, “Bu öncü dinamik, ülke, kamu, halk yararı ve refahına yönelik son derece ivedi bir gereksinim olan, ulusal sanayi stratejisi ve kalkınma politikalarıdır. İçinde bulunduğumuz konjonktür, bu yönde niteliksel bir katkı ve yaklaşımı bütün yakıcılığıyla güncelleyerek ivedi kılmaktadır. Kongremiz dünya ve ülkemizi sarsan büyük bir kriz ortamında ve bu krizin ekonomik ve sosyal yaşamda açtığı derin tahribatların pazar ekonomisinin tahtını salladığı bir dönemde düzenlenmektedir. Her ne kadar kapitalizmin sınırsız azami kâr ve emperyalist siyasal egemenlik çabası süreceksin de görülmesi gereken gerçek, yalnızca neoliberal modelin değil, onu da içerir şekilde gerçekte 300 yıllık bir modelin iflasının yaşanmakta olduğudur. Gelişmiş kapitalist ülkelerin krizden çıkış için harcadığı 12 trilyon doları bulan kurtarma paketleriyle bile aşılamayan bu krizle, yolsuzluk, rüşvet, borsa ve tahvil piyasasındaki oyunlar ile dev tekellerin yönetim kadrolarının iç ettiği milyarlarca dolar ilk kez tüm açıklığıyla gözler önüne serildi” diye konuştu.

Kongrede Yeni Yaklaşımlar Üretilecek

Kapitalizm ve neoliberal politikaların daha kökten bir şekilde tekrar sorgulanmaya başladığını ifade eden Emin Koramaz, gelir dağılımının dünya ölçeğinde yarattığı uçurumun, yoksulluğun boyutunun ve işsizlik sorununun gündemin ilk sıralarına oturduğunu dile getirdi. Bu bunalımın az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sanayi sektörünü etkilediğini işaret ederek, üretim ve iç piyasalarda talebin düştüğünü, dış ticaret hacminin daraldığını, işsizlik oranlarının büyüdüğünü ve istihdam hacminin olabildiğince küçüldüğünü belirten Koramaz, daha dün kadarki “tüketim kalıpları”nın ve “tüketim düzeyi”nin sürekli sorgulanır olduğunu kaydetti. Bu koşullarda “başka bir dünya” oluşturma düşüncesinin “ütopya” olmaktan çıkarak kitlelerin zihnine yerleşmeye başladığını savunan Koramaz şöyle konuştu: “Kriz süreci ve sonrasında başarılabilen ülkelerde ekonominin tüm sektörleri yeniden planlanacak, yeni paradigmalara ve yaklaşımlara oluşacak. Buna daha önceden başlayan ülkeler bile vardır. Kongremiz Türkiye açısından böylesi bir misyonu somutlamak sorumluluğunu üstlenmiştir. Önceki kongrelerimizin bu bağlamlarda ülkemiz sanayi ve ekonomisinin eşitsiz, kırılmalı ve kriz üretici yapısına defalarca dikkat çektiğini önemle belirtmek isterim. 2007 kongremizin ana teması bu nedenle ‘Geçmişten Geleceğe Sanayileşme, Planlama ve Kalkınma, Türkiye İçin Model Önerileri’ olarak belirlenmişti. 2009 kongresini de bu nedenle ve bu temanın devamı niteliğinde, ‘Dünya Ekonomik Krizi ve Türkiye Sanayinin Yeniden Yapılanması’ başlığı altında örgütlemeyi kararlaştırdık.”

22 Alt Sektörün Sorunları İrdelendi

Ekim 2008’de patlak veren kriz üzerine Şubat ayında, “Sanayi Kongresi 2009’a Doğru Kriz ve Sanayi Sektörlerinin Durumu Sempozyumu”nu düzenlediklerini anlatan Oda Başkanı, otomotiv, metal, makina imalat, tekstil, enerji, kimya, elektrik-elektronik, tarım ve tarıma dayalı sanayi sektörlerinin temsilcilerinin katılımıyla düzenlenen bu sempozyumda yaşanan sorunların üretim ve yatırımı dışlayan, yerli kaynak kullanımını reddeden, üretim ve ihracatı ithalata bağımlı kılan, yüksek cari açık, yüksek dış borç ve sıcak para politikalarına dayalı, çok övülen “büyüme”yi döviz kuru ve finans hareketleri ile sağlayan ekonomi politikalarından kaynaklandığını bir kez daha teyit edildiğini işaret etti. Sempozyumda saptanan so-

runlarla yetinmediklerini açıklayan Koramaz, Oda olarak toplam 22 alt sektörün sorunlarını irdeliklerini ve bu sorunları sektörel, bölgesel ve ulusal planlama ile kalkınma süreçlerine bağlayan iki ayrı rapor düzenleyerek Sanayi Kongresi’ne geldiklerini belirtti. Kongre katılımcılarına verilen “Türkiye Sanayinde Öncelikli Sektörler ve Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı” ile “Türkiye’de Kalkınma ve İstihdam Odaklı Sanayileşme İçin Planlama Önerileri” başlıklı raporların geçmişten bugüne sanayi politikalarını bütün boyutlarıyla irdediğini ve somut önerileri dile getirdiğini söyledi. Sanayinin on yıllardır iktidarlara, dünya ve ülke konjonktürüne, IMF, Dünya Bankası, Gümrük Birliği, Avrupa Birliği, Dünya Ticaret Örgütü tarafından belirlenen politikalara bağılı olarak önemli dalgalanma ve krizlerin içinden geçtiğini ifade eden Koramaz, 1974, 1980, 1988, 1991, 1994, 1999, 2001 ve 2008 krizlerinin ve sürekli aşağı doğru dalgalanma üreten yapının bu bağlamda değerlendirilmesi gerektiğini belirtti.

Merkezi Planlama Parametreleri Yok Edildi

1960-1980 yıllarını kapsayan ithal ikameci sanayileşme döneminde bir şekilde planlama/kalkınma bütünlüğü oluşturulmaya çalışılırken, sanayinin teşviki, korunması, finansmanı, kalkınma hızı ve istihdam parametrelerinin başat ve gümrük muafiyeti, yatırım indirimi, orta vadeli kredi verilmesi ve imar kolaylıklarına yönelik teşviklerin söz konusu olduğuna dikkat çeken Koramaz şu açıklamalarda bulundu: “Ancak kalkınma ve merkezi planlama parametrelerinin adım adım yok edildiği bir süreç de yaşandı. 24 Ocak 1980 kararları ve 1980 askeri darbesi ile başlayan bu dönemde sübvansiyonlar büyük ölçüde kaldırılmış, KİT yatırımları durdurulmuş, büyük ölçekli sanayi kuruluşları özelleştirilmiş, sabit sermaye yatırımlarında geri-

leme yaşanmış, Gümrük Birliği hedefleri doğrultusunda tüm sektörlerde korumacılık asgariye indirilmiş, Türkiye sanayisi eşitsiz koşullarda küresel rekabete açılmıştır. Bu süreçte öz kaynaklardan çok ithal kaynaklar girdi olarak kullanılmış, küresel güçlerin dayattığı iş bölümü ile fason üretim ve taşeronlaşma egemen kılınmış, kaynak tahsisini sadece iç ve dış piyasalara ve borçlanmaya havale eden bir sanayi modeline geçilmiştir. Ara malı ve yatırım malları üretiminde ve teknolojiye dışa bağımlılığı esas alan bu modelle sanayi KOBİ'leşmeye yönlendirilmiş; iş gücü sömürsü ucuz iş gücü kullanımıyla yoğunlaşmış; düşük maliyet, düşük katma değer ve düşük teknoloji üretim ve ihracat yapısallaşmış ve ihracat yapısal olarak ithalata bağımlı kılınmıştır. Bu politikaya bir 'sanayi politikası' demek belki olanaklıdır; ama burada asla 'sanayileşme stratejisi' unsurları bulunmadığını özellikle belirtmek isterim. Tam tersine ülkemiz sanayi tesisleri özelleştirilmiş, yerli ve yabancı sermayeye peşkeş çekilmiş, temel göstergelerde durma ve gerileme yaşanmıştır. Belirli bir refah seviyesinin tutturulması, sektörel önceliklerin başarıyla gerçekleştirilmesi, bölgesel dengesizliklerin giderilmesi, işsizlik sorununun çözülmesi gibi temel parametreler, bu sanayi politikası ve topluma yutturulmaya çalışılan yaldızlı 'strateji' yaklaşımlarının tamamen dışında bırakılmıştır. Nitekim bugün sanayi sektörü, hizmet ve tarımdan sonra gelmekte ve yıllardır sanayi istihdamı yüzde 20'yi ancak bulmaktadır. Ülke politikalarında sanayinin ikinci plana itilerek hizmet ve finans sektörlerinin desteklenmesi sonucu imalat sanayi yatırımlarının toplam yatırımlar içerisinde payında da ciddi düşüşler söz konusudur. Bu oran 1980 yılında yüzde 28,5 düzeyindeyken günümüzde yüzde 14'lere kadar gerilemiştir. Aynı dönemde sanayide yatırım yoğunluğunda da yüzde 32 seviyesinden yüzde 10'lar seviyesine varan bir düşüş söz konusudur. Bir başka ifadeyle artık sanayici bile sanayiden elde ettiği geliri daha fazla rant getiren alanlarda değerlendirmektedir."

Sanayi Can Çekişiyor

Diğer bir acı gerçeğin de on yıllardır uygulanan yanlış bölgesel politikalarla bölgesel eşitsizlik farkları arasındaki açının çok genişlemesi olduğunu işaret eden MMO Başkanı Emin Koramaz, 2008'de Marmara ve Ege bölgelerinin sanayi katma değerinin yüzde 75'ini alırken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin yalnızca yüzde 2,5 ile yetinmek zorunda kaldığı örneğini verdi. Gerçekte

bir bölgesel planlama ve bölgesel kalkınma politikasının olmadığını savunan Koramaz, konunun bölge kalkınma ajansları üzerinden uluslararası sermayeye olanak tanınmasına havale edildiğini ve bugünkü bölgesel ekonomik, politik ve sosyal tablonun bu gerçeklerle yakın bağları bulunduğunu kaydetti. Söz konusu politikaların biriktirdiği olumsuzlukların özellikle 2001 krizinde ve içinde bulunduğumuz büyük krizde iyice yüzeye çıktığını ve dünya ölçeğindeki krizden en olumsuz etkilenen ülkelerin başında gelmemize neden olduğunu belirten Koramaz, krizle birlikte birçok iş yerinin kapandığını ve sadece bir yıl içinde bir buçuk milyon kişinin işsiz kaldığını ifade etti. Sanayide işten çıkarılanların sayısının 750 bini bulunduğunu ve toplam sanayi istihdamına göre oranın yüzde 18'e ulaştığının belirlendiğini söyleyen Emin Koramaz, sanayide son bir yıllık üretim daralmasının yüzde 20'yi bulunduğunu açıkladı. Bazı alt sektörlerde küçülme oranının yüzde 40-45 seviyesinde olduğunu, ihracat düşüşünün son bir yıl içinde yüzde 30'a yaklaştığını dile getiren MMO Başkanı, ithalat girdi oranı yüksek olan alt sektörlerde sorunun daha da büyük olduğunu savunarak, "Fason üretime dayalı, ithalatla büyüyen ihracat modeli can çekişmektedir. Dünyada krizle birlikte sosyal adaletçi programlara ve kamusal desteklere dair inanç ve yönelim artarken, ülkemizde krizin asli sorumlusu olan serbestleştirme politikalarında ısrarcı olunmakta, yeni zamlar, vergi artışları ve özelleştirmeler tek çözüm olarak dayatılmaktadır. Bugün burada buluşan, sömürü iktisadına teslim olmayan Türkiye'nin yüz akı iktisatçılar, akademisyenler, mühendis ve diğer mesleklerden bu ülke halkının en büyük beklentisi söz konusu bunalım üreten tüm gerçeklere karşı halkımızın yaşadığı sorunların çözümünü hedefleyen ekonomik, sosyal, kültürel, bölgesel ve ulusal bir kalkınma vizyonunun oluşturulmasıdır" dedi.

"PLANLI BİR YENİDEN YAPILANMAYA İHTİYACIMIZ VAR"

Kongre açılışında konuşan TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı, insan odaklı bir mesleğin uygulayıcılarının yeri olan TMMOB'nin çalışmalarının ancak barışın olduğu, insanların barış içinde bir arada yaşama iradesinin gösterildiği zamanlarda anlamlı olduğunu vurgulayarak, "Ülkemiz tüm sorunlarının yanında insanımızın katledildiği günler yaşıyor. Öldürülen yedi askerimizin, Belediye otobüsünde yakılan genç kızımızın, Diyarbakır'da

öldürülen gencimizin acıları içimizi yakarken 'boşuna bir uğraş içinde miyiz acaba?' diye kendimize de sormuyor değiliz. Bir takım merkezlerin insanımızı insanımıza kırdığı bu günlerde örgütümüz inadına özgürlük, eşitlik, barış diyecektir. İnadına bir arada yaşama iradesini hep birlikte göstereyim diyecektir" diyerek başladı konuşmasına. TMMOB'nin mesleki, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda Türkiye'deki mühendisleri, mimarları ve şehir plancılarını temsil etmek, onların hak ve çıkarlarını halkın çıkarları temelinde korumak ve geliştirmek, mesleki, sosyal ve kültürel gelişmelerini sağlamak ve mesleki birikimlerini toplum yararına kullanmalarının zeminini yaratmakla yükümlü olduğunu belirtti. TMMOB'nin bu amaçla mesleki alanlarıyla ilgili gelişmelerin ve politikaların sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel boyutlarını derinlemesine kavramak, yorumlamak ve toplumu bilgilendirmek zorunda olduğunu ifade eden Soğanlı, bundan dolayı TMMOB'nin bu politikaların toplum yararına düzenlenmesi için öneriler geliştirdiğini, önerilerin yaşama geçirilmesi için mücadele ettiğini ve bunların gereği olarak en genel anlamda bağımsız ve demokratik bir Türkiye'nin yaratılması yönündeki çalışmalarını bütünsel bir anlayışla ve etkinleştirerek sürdürdüğünü söyledi.

Kongrelerle İktidarlar Sürekli Uyarıldı

TMMOB'nin yıllardır üzerine düşeni yaparak, yerel ve merkezi iktidarları sürekli meslek alanlarıyla ve kongrelerin sonuç bildirimleriyle uyardığını işaret eden Mehmet Soğanlı, bu etkinliklerde bilim insanlarının ve uzmanların yoğun emek harcıyarak oluşturduğu bilginin erişilebilir ve ulaşılabilir hale geldiğini dile getirdi. Bilginin bu etkinliklerde paylaşıldığını kaydeden Soğanlı, "Bizce paylaşılan bilgi en değerli bilgi oluyor. Görüşler, bilimin ve teknolojinin ışığında çalışmalarını sürdüren TMMOB'nin 50 yıllık birikiminin süzgecinden geçiriliyor ve sonuçları kamuoyuna duyuruluyor. Ama ne yazık ki, bu duyurulan sonuç bildirimlerinde yazılanlar her zaman sadece yerel ve merkezi iktidarların 'uyarılması' şeklinde oluyor. Bunu da burada belirtmiş olayım" diye konuştu. TMMOB ortamında Sanayi Kongrelerinin 1962, 1964, 1972, 1974 ve 1976 tarihlerinde Makina Mühendisleri Odası yürütücülüğünde gerçekleştirildiğini, bir süre verilen aradan sonra yine Makina Mühendisleri Odası yürütücülüğünde düzenli bir şekilde sürdürüldüğünü anlatan TMMOB Başkanı, 1987'de "1980 Sonrası Sanayinin Durumu, 21. Yüzyıla Giderken Türkiye

Sanayi", 1989'da "Bilimsel ve Teknolojik Gelişmeler, Sanayide Uygulamaları ve Etkileri", 1991'de "Bilim ve Teknolojideki Olağanüstü Gelişmeler ve Ekonomilerin Uluslararasılaşması Sürecinde Türkiye Sanayinin Konum ve Geleceğinin Saptanması", 1993'te "Türkiye'nin Sanayi ve Teknoloji Politikaları ve Uluslararası Rekabet Hedefleri", 1995'te "Rant Ekonomisinden Üretim Ekonomisine", 1997'de "Toplu Bakış", 1999'da "Küreselleşme ve Sanayileşme", 2001'de "Mühendisler ve Sanayileşme", 2003'te "Küreselleşme ve AB Süreçlerinin Ülke Sanayii ve Mühendislerine Etkileri", 2005'te "Sanayileşme, İstihdam, Refah", 2007'de "Geçmişten Geleceğe Sanayileşme, Planlama ve Kalkınma, Türkiye İçin Model Önerileri" başlıkları konulan sanayi kongrelerini düzenlediklerini anlattı. TMMOB ortamında 1962'den bu yana on yedincisi düzenlenen Sanayi Kongresi'nin ana başlığının "Dünya Ekonomik Krizi ve Türkiye Sanayinin Yeniden Yapılanması, Planlamada Model Önerileri, İstihdam Öncelikli ve Bölgesel Kalkınma" olduğunu kaydetti.

Ülkenin Geleceği İpotek Altına Alınıyor

Beklenen dünya ekonomik krizinin bir süreden beri gelişmiş kapitalist ülkelerden başlayarak az gelişmiş ülkelere doğru kayan bir yörüngede etkisini sürdürdüğünü işaret eden Soğanlı, başlangıçta finansman piyasalarında patlayan ve kapitalizmin gerçek yüzünü tüm çıplaklığı ile sergileyen bu olağanüstü krizin şimdi reel sektörün tamamında alevlerini yükselttiğini savunarak şöyle konuştu: "ABD, İngiltere, Fransa, Almanya gibi ülkelerde alınan tedbirler, kangren olmuş dokunun aspirinle tedavi edilmesi örneği, hastalığın tedavisini zamana yaymaktadır. Devlet müdahaleleri ile 'piyasanın kendini tedavi edebileceği' savı tamamen çürütülmüştür. Neoliberal kuramlar şimdilik rafa

kaldırılmakta, bir kez daha kapitalizmin 'sınırsız kâr ve egemenlik' unsurunu denetleyecek formüller aranmaktadır. Türkiye bu süreçte krizin etkilerini algılamakta gecikmiş ve boyutunu bankaların ve finansman kurumlarının düzeyine indirgeyerek ele almıştır. Ekonomik dengelerin değişimi, döviz-faiz ikilemi, enflasyon, istihdam düzeyi, yatırımlar ve dış ticaret açığı ile ülkenin dış borçlarının durumu gündeme getirilerek önlemler tartışılmamıştır. Sanayi sektörünün üretim, yatırım, ihracat ve ithalatı ile istihdamı kapsam dışı bırakılmıştır. Ülkenin geleceğini ipotek altına alan politikalar aynen uygulanmaktadır. İşte tam bu dönemde ekonomik krizin dünya ve Türkiye sanayisi üzerindeki etkilerini ele alıp incelemek yaşamsal bir konu olmaktadır. 2007 Sanayi Kongresi'nde ele alınan konular halen güncelliğini korumaktadır. Kalkınma, refah ve istihdam odaklı bir sanayi yapılanması, her zamankinden daha acil olarak ülkenin gündemindedir. Dünya konjonktürü de buna uygun koşulları içermektedir. Planlama politikası ve bu politika sonucunda sanayi sektörünün öncelikleri ortaya konulmalıdır. Destekler ve teşvikler hem sektörel hem de bölgesel düzeyde ele alınmalı, öncelikli sanayi alt sektörleri tartışmaya açılmalıdır.”

Neoliberal Pazar Ekonomisi İflas Etti

Türkiye'de sanayinin yeniden istihdam yaratabilir duruma getirilmesi, ara mallar üretimine ivedi geçilmesi, KOBİ'lerin gerçekten AR-GE ve inovasyonla özgün ürüne yönelebilmesi, ithal girdilerin minimize edilerek daha yüksek katma değerli bir sektörel yapı değişimine gidilmesinin ancak ülke çıkarlarından ve halktan yana bir planlama ile mümkün görüldüğünü vurgulayan Mehmet Soğancı, neoliberal pazar ekonomisinin bir kez daha iflas ettiğini savundu. Gelişmiş kapitalist ülkelerin yeniden toparlanıp sömürü ve baskı politikalarını az gelişmişlere dayatmadan Türkiye siyasi erkinin yenilenme ve dinamizmine dayalı planlı bir yeniden yapılanma politikasına öncelik vermesi gerektiğini kaydeden Soğancı, Sanayi Kongresi 2009'un bu bağlamda ele alınması durumunda önemli bir tartışma ve öneriler sunma platformuna dönüşeceğini ve kamuoyuna uygulanabilir tezler sunabileceğini ifade etti.

Gümrük Birliği Anlaşması Askıya Alınsın

MMO Başkanı Emin Koramaz'ın sözlerine ilave ve 2009 Sanayi Kongresi'nin girişi olarak 2007 Sanayi Kongresi'nin sonuç bildirisinin bir kısmını bu noktada katılımcılarla paylaşmak istediğini belirten Soğancı şu aktarımlarda bu-

lundu: “Ülkenin ekonomisini dışa bağımlı ve kırılğan hale getiren tam üyelik müzakere süreçleri tamamlanincaya kadar, Gümrük Birliği anlaşması mutlaka askıya alınmalıdır. AB ile üyelik müzakere süreçlerinde siyasi ödümler verilmesi istenen ve Türkiye'nin iç politikasına müdahale eden üye tavırları reddedilerek, müktesebat değişikliklerinin tüm sektör ve sivil toplum nezdinde tartışmaya açılması ile tüm sektörlerde ülke çıkarlarına yönelik politikalar oluşturulmalıdır. Bugün her şeyden önce ülke ekonomisi ve sanayinin planlaması zorunlu hale gelmiştir. Bu planlama, kamu yararına çalışanların gelir dağılımını düzelterek, işsizliği ortadan kaldıracak, sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmayı sağlayacak, refahı kitlesel olarak yayacak ilke ve araçları kapsamaktadır. Burada yatırımlara ağırlık verilmelidir. Planlama ve kalkınma odaklı çalışmalar tüm toplumsal mutabakatla, üniversite, sanayi ve meslek odaları ve sektör kuruluşlarını da kapsayan geniş bir platformda tartışılmalı, çözüm önerileri geliştirilmelidir. Sanayide üretimin organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinde yaygınlaştırılması ve KOBİ'lere rasyonel bir işletme yapısı ve ölçek getirecek düzenlemelerin yapılması zorunludur. Bunun için öncelikle bir sanayi envanteri çıkarılmalı, sistematik bir veri tabanı kurularak sürekli güncelleştirilmelidir. Mühendislik altyapısı, AR-GE ve teknolojik gelişmenin önemli bir planlama ögesi olarak alınması ve değerlendirilmesi, kamu yararı ön plana alınarak benimsenmelidir. Yukarıdaki tespit ve önerileri sağlayacak kamu yararına bir planlama, kalkınma ve istihdam odaklı gelişmelerin gerçekleşebilmesi demokrasinin tüm ilke ve kurumlarıyla egemen olduğu, insan hakları ve özgürlüklerinin tam anlamıyla uygulandığı bir ortamın oluşturulması ile sağlanabilmelidir. Bir diğer anlamda demokrasi ile kalkınma birbirini reddeden değil, birbirini tamamlayan ve geliştiren durumlar olarak görülmelidir. Planlama, sanayileşme ve kalkınmada halkçı, toplumcu bir model ve bağımsız bir siyasi irade ile bunu gerçekleştirmek olanaklıdır. Bizler, üreterek büyüyene ve paylaşarak gelişen bir ülkede yaşamak istiyor ve bunun olanaklı olduğunu biliyoruz.”

Konuşmasının sonunda emperyalizmin küresel krizinin yaşanmakta olduğu bu dönemde kongrenin önemli olduğunu ifade eden TMMOB Başkanı Mehmet Soğancı, TMMOB'nin sözünün insana, yaşama ve aydınlık gelecek günlere dair olduğunu vurgulayarak siyasi karar vericilerin bunu bu şekilde algılamaları gerektiğini ve TMMOB'nin insana dair görevlerini yapmaya devam edeceğini söyledi.

KRİZ “KRAL ÇIPLAK” DEMEK İÇİN BİR FIRSAT

Kongrenin açılış oturumunda çerçeve bir sunum yapan Marmara Üniversitesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi ve Kongre Yürütme Kurulu Üyesi Prof. Dr. Hayri Kozanoğlu, yaşanan kriz sürecine dikkat çekerek, kapitalizmin kendi iç çelişkilerinin faturasını bütün insanlığa ödettiğini savundu. Sömürülen sınıfların kapitalizme karşı alternatif bir rejimi hayata geçirecek program ve örgütlenmeye sahip olmamalarından dolayı henüz kapitalizmin krizinden bahsedilemeyeceğini; fakat İmmanuel Wallerstein'in deyimiyle “sarkacın artık farklı bir yöne doğru salınmaya başlamak” zorunda olduğunu vurguladı. Yeniden kamunun ekonomiye müdahalelerinin arttığı, sosyal programların yaygınlaştığı bir döneme girmenin zorunluluğunu işaret eden Kozanoğlu, “Objektif şartlar oluşuyorsa siz mücadele etmeden, örgütlenmeden dengeleri lehinize çevirme şansınız yoktur. O açıdan bu kısıtları da göz önüne alarak analizlerimizi yapmalıyız; ama yine önemli bir düşünür Karl Polanyi'nin kavramsallaştırdığı gibi bir karşı hareketi, neoliberalizm, liberalleşme, küreselleşme karşısında bir karşı hareketin oluşması, gelişmesi ve yükselmesinin şartları oluşmuş durumda” dedi. ABD'de tarihte yaşanan en büyük finansal ekonomik “madrabazlığın” baş aktörü olan Bernie Madoff'un “*aslında hepsi bir yalandı*” dediğini anımsatan Kozanoğlu, bunun üzerinde düşünmek gerektiğini ifade etti. Neoliberalizmin ve küreselleşmenin “*herkesin yelkenini şişirecek, herkesin kovasını dolduracak, herkesin yüzünü güldürecek ve herkesin yaşam standardını yükseltecek*” vaatleriyle bütün dünyada ikna ya da zor mekanizmalarıyla uygulamaya konulan bir zihniyetin kendisinin yalan olduğunu ifade ederek şöyle konuştu: “Belki şimdi oturup da ‘*bak kral çıplak*’ demek, küreselleşmenin, neoliberalizmin, liberalizasyonun bir yalan olduğunu tekrarlamak için çok önemli bir fırsat. Amerika’da çok yaygın kullanılan ‘*General Motors için iyi olan Amerika için iyidir*’ söylemi vardır. Küreselleşme düzeninde bu sözün kapsamı; ‘*Amerika için iyi olan bütün dünya için iyidir*’ şeklinde genişletilmiştir. Şimdi bakıyoruz General Motors’un en büyük ortakları Amerikan ve Kanada hükümetleri. Üç otomobil devinden Chrysler’in en büyük ortağı Amerikan Hükümeti. O zaman General Motors için iyi olan Amerika için iyiyse, Amerika için iyi olan bütün dünya için iyiyse bütün dünyada tekrar kamudan, kamu mülkiyetinden ve kolektif mülkiyet biçimlerinden bahsetmenin zamanıdır diye düşünüyorum.”

“Hesabı Daha Önce Ödemiştik”

Türkiye’de bu krizin bankacılık sisteminde hissedilmediği söylemlerine atıfta bulunan Prof. Dr. Hayri Kozanoğlu, 50 milyar doları bulan hesabın daha önce ödendiğini anımsatarak, “Kendi yemediğimiz yemek için hesabı ödemiştik. Çünkü bizler sade vatandaşlarız, emeğiyle geçinen

Hayri Kozanoğlu

vatandaşlarız, kendi yemediğimiz yemek için iki defa hesap ödemek biraz fazla olacaktı” tepkisinde bulundu. Finans sisteminin bir arabaya benzetilmesi durumunda “araba niye kaza yapmadı” diye sevinilemeyeceğini belirten Kozanoğlu, arabanın görevinin insanları ya da malları bir yerden bir yere taşımak, finans sisteminin amacının ise üretimi belli bir yere taşımak ve büyüme-yi sağlamak olduğunu kaydederek “Şimdi araba yerinde duruyor, araba yerinde durmak bir yana geriliyor, gerileyen bir araba niye kaza yapmadı diye sevinmek isteyenler varsa sevinebilir; ama bizlerin sevinmek için çok fazla nedeni yok diye düşünüyorum” dedi. Sanayi politikaları çerçevesinde riskler toplumsallaşmalı mıdır tartışmalarının kalkınma ve sanayileşme ile bağlantısının kurulabileceğini söyleyen Hayri Kozanoğlu, Türkiye gibi bölgesel eşitsizliklerin çok fazla olduğu bir ülkede geri kalmış bir bölgeye yatırım yapıldığında, yenilik ve inovasyonun yaygın görülmediği bir ülkede yenilik yapan bir firma bulunduğu, AR-GE’ye çok fazla harcama yapan bir firma veya sektör söz konusu olduğunda riski toplumsallaştırmanın gerekebileceğini; ama bu finans sistemindeki gibi sadece kâra ve spekülasyona dönük faaliyetlerde riski toplumsallaştırmanın ve sıradan vatandaşın cebinden fatura ödetmenin doğru olmadığını vurgulayarak, Amerika’da sade vatandaşın oynamadığı bir kumar için 12 trilyon dolarlık kurtarma paketinin zararıyla karşı karşıya bulunduğunu dile getirdi.

Dünyayı Yoksullar Kurtaracak

Yaşanan krizde kilit kavramın yoksulluk olduğunu ileri süren Prof. Dr. Hayri Kozanoğlu, dünyayı ve Türkiye'yi bu krizden yoksulların kurtaracağını savundu. Dünyada ve Türkiye'de değişik toplumsal sınıflar, değişik bölgeler ve ülkeler arasında inanılmaz bir gelir ve servet dağılımı sorunu olduğuna dikkat çeken Kozanoğlu, bunu düzeltmeden ve düzenleyici, dengeleyici politikalar üretmeden bu krizden sıyrılmanın mümkün olmadığını işaret etti. En temel ve basit haliyle ekonomi denildiğinde mal ve hizmet üretildiğini, bu mal ve hizmetlere talep oluşturacak, satın alma gücüne sahip olacak insanlara ihtiyaç olduğunu belirten Kozanoğlu şöyle konuştu: "Dünya nüfusunun yüzde 10'u gelirin yüzde 90'ına, yüzde 90'ının yüzde 10'una sahip olması halinde hiçbir mucizenin olabileceğine, gelir ve servet dağılımını ye-

niden düzenlemeden insanlığı buradan çıkartacak bir mucizenin olmadığını düşünüyorum. Bunun değişik aşamaları olabilir; örneğin yurttaşlık hakkı herkesin emek sürecinde kazandığının dışında o ülkenin yurttaşı olması nedeniyle bir gelir sahibi olması, ücretler düşürülmeden işlerin paylaşılması. Bu gerek genel insanlık anlayışımıza gerekse genel kalkınma anlayışımıza da uyar. Gelirin adil paylaşımı dışında insanların bilgi ve becerilerini üretim sürecine aktarabilmeleri anlamında da çok önemlidir. Bu nedenle çalışma saatlerinin kısıtlanabilmesi, kriz dönemlerinde işten çıkarmaların yasaklanması gibi değişik önlemler uygulanabilir. Yüksek katma değer yaratan, ileri teknoloji kullanan sanayilerle istihdam yaratma görevini bağdaştıran, buluşturan, buradan sinerji yaratan bir çözüm bulmak ve reçete üretmek şansımızın olduğunu düşünüyorum."

DEVLETÇİLİK YENİDEN

Birinci gün "Kriz Sürecinde Dünya Ekonomisi ve Yeni Eğilimler" başlığı altında düzenlenen ikinci oturumun başkanlığını Elektrik Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Musa Çeçen yaptı. Oturuma konuşmacı olarak İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. İzzettin Önder, Işık Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi İnsan ve Toplum Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Hacer Ansal, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonomi Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. İşıya Üşür konuşmacı olarak katıldı. Prof. Dr. İzzettin Önder, "Türkiye Şu Anda Ne Yapabilir?" sorusuna verilecek yanıtın yeniden devletçilik politikası olduğunu, planlamanın da o hat üzerinden yürüebileceğini savundu.

"YENİDEN DEVLETÇİLİK POLİTİKASI"

Prof. Dr. İzzettin Önder konuşmasında Türkiye'nin özelleştirmeye ağırlık vermesi ve küreselleşme denilen merkezleşme politikasıyla bütün gücünü kaybettiğini savunarak, şu anda tamamiyle burjuvazinin ve onun arkasındaki dünya emperyalizminin etkisi altında olduğunu belirtti. "Türkiye şu anda ne yapabilir?" sorusuna verilecek yanıtın yeniden devletçilik politikası olduğunu vurgulayan Önder, planlamanın da ancak o hat üzerinden yürüebileceğini kaydetti. Özel sektörün artık planlama alanına girmeyeceğini, bunun mümkün de olmadığını ifade eden Önder,

özel sektörün öyle bir iktidarı zaten yaşatmayacağını ileri sürdü. "Hatta dünya güçleri birleşerek yaşatmaz öyle bir iktidarı" diyen İzzettin Önder, çözümün devletçilik politikası olduğunu ve bunun kanallarının da bulunduğunu savunarak, Türkiye'nin doğusunun ve gü-

neydoğusunun kalkınmadığını, halkın yoksul olduğunu ve yoksulluğun da giderek derinleştiğini kaydetti. Yoksulluk varsa çaresinin de bulunması gerektiğini belirten Önder, devletin yeniden ekonomiden çekilmediğini ilan etmesi gerektiğini işaret ederek şöyle konuştu: "Devletin yavaş yavaş özel sektörün başat alanlarına girmesi gerekiyor. Bankacılık bunların çok temelidir. Çok hüznü duyuyo-

Prof. Dr. İzzettin Önder

rum ben, şimdi Vakıfbank'ı da süslüyorlar gelin gibi, o da gidecek yarın öbür gün. Hangi akla hizmetle, bunu da anlamıyorum ben doğrusu! Muhtemelen Ziraat Bankası da gidecek, bu bankaların gitmesi sadece finans kesiminin gitmesi demek değil, bunların toplumsal işlevleri de artık özelleştirilmiş ve belki de ortadan kalkmış olacak. Çünkü onların toplumsal işlevleri var, zirai krediler var, tabii artık onlar da kalktı; ama eskiden bu işlevleri vardı aslında. Devletin böyle bir yola girmesi gerektiği kanaatini taşıyorum. Nasıl girecek diye hiç sormayın lütfen, çünkü ben bilmiyorum. Önce halkın kendi kaderini kendi eline almayı artık başarması, becermesi lazım; ama yoksulluğun derinleşmesi halkı yavaş yavaş köleleştiriyor. Halkın bir kısmını köleleştiriyor, bir kısmını ise emperyalizmin ufak tefek çıkarlarının yararlanıcısı durumuna getiriyor. Tabii hükümetler de buna hizmet ettiği sürece, yani emperyalizmin ufak tefek çıkarlarından yararlanan burjuvazinin bir kısmı, yeni yükselen burjuvazinin bir kısmına sırtını dayıyor. Halkın yoksullaşan kesiminin de sadaka kültürüyle oylarını alarak ve dinciliği de bu arada kullanarak uyuması devam ediyor. Umarım bu uyumadan bir anda uyanırız ve ondan sonra ancak bunlar yapılıyor olabilir diye düşünüyorum.”

“TOBIN VERGİSİ GÜNDEME ALINMALI”

Teknolojinin krizi çıkararak nedenler arasında olmadığını; fakat ciddi bir büyütücü etkisinin olduğunu vurgulayan Prof. Dr. Hacer Ansal, bilişim teknolojilerinin 1970'lerden beri finans sektöründe yaygın olarak kullanıldığını anlattı. 2009'da çıkan bir rapora göre bankacılık, sigortacılık ve menkul kıymet şirketlerini kapsayan finansal hizmetler sektöründe bilişim teknolojisine yapılan yıllık harcamaların 350 milyar doları aştığına dikkat çeken Ansal, başka bir çalışmanın finansal hizmetler sektöründeki bilişim teknolojileri harcamalarının kriz ortamına rağmen 2009 yılında 500 milyar doları aşacak öngörüsünde bulunduğunu bildirdi.

İşlemlerin bu kadar yaygın bir şekilde elektronik ortamda yapılmasının krizin saatler içinde bütün ülkelere ve piyasalara yayılmasına zemin hazırladığını dile getiren Ansal, bu risklerin ve tehlikelerin kontrol altına alınabilmesine yönelik iki farklı önlemden bahsedildiğini kaydederek şu bilgileri verdi: “Birinci önlem finansal işlemlerin çeşitli düzenlemelerle daha sıkı denetim altına alınmaya çalışıl-

ması ve bunun için gerekli standartların, kurumların ve kuralların oluşturulması. İkinci önlemse Tobin Vergisi. Tobin Vergisi bir öneri olarak ünlü Nobel Ödüllü İktisatçı James Tobin tarafından 1970'li yıllarda ortaya atılmış. O yıllarda uluslararası sermaye

hareketleri çok fazla olmadığından pek taraftar bulmamış bu öneri. Fakat günümüzde günlük hacmin 3 trilyon dolar düzeyine ulaşmasıyla birlikte, özellikle gelişmekte olan ülkeler için çok büyük bir tehlike arz etmekte.”

Prof. Dr. Hacer Ansal, Tobin Vergisi ile sıcak paranın vergilendirilmesini Nobel Ödüllü ünlü İktisatçı Stiglitz'in de dile getirdiğini, küresel fon akımlarına hiç laf ettirmeyen IMF'nin Birinci Başkan Yardımcısı Lipski'nin bile 30 Kasım 2009'da Vancouver'da verdiği bir beyanatta sermaye akımlarının tahripkârlığını kabul ettiğini ve kalıcı olmamak kaydıyla bu tür önlemlerin alınabileceğini ifade ettiğini anımsatarak, “Bu önemli ve tarihi gelişmeler karşısında Türkiye'nin de hiç utangaç davranmaması gerektiğini düşünüyorum ve sıcak para giriş çıkışının nasıl en verimli şekilde kontrol altına alınabileceğini ciddi olarak gündemimize, Türkiye ekonomisi gündemine taşıması gerekir diye düşünüyorum” dedi.

“HEGEMONYA MÜCADELELERİ BAŞLADI”

Prof. Dr. İşıya Üşür, 1980'lerde neoliberalizmin sermaye birikimiyle beraber finans sermayesinin ağırlıklı bir duruma geldiğini, finansın hem ülkeler içinde hem de ülkeler arasında serbestleşmenin mekanizması olarak kullanıldığını belirtti. Solcular olarak temel eksikliklerinin, eğer finansın kaynağı Amerika ise ve kriz de oradan

Prof. Dr. Hacer Ansal

kaynaklanıyorsa finansın Amerika'daki sınıf temelini araştırmaları olduğunu savundu. Bu sınıf temelini fazla bilmediklerini, gündeme getirmediklerini ve bu sınıf temelini devletle ilişkisini de çok fazla dile getirmediklerini işaret eden Üşür, "Finans piyasalarıyla devletin bağlantısı ve ilişkisi, teknolojiyle ilişkisi üzerinde çok fazla durmadık" diye konuştu. Finans meselesinin serbestiyetin aracı olarak da kullanıldığına dik-

kat çeken İşaya Üşür, sıcak paranın girişi ve ani çıkışları nedeniyle bu konu üzerinde durduklarını; fakat sıcak paranın kimlere gittiğini yeterince analiz etmediklerini vurgulayarak şöyle konuştu: "Bu sıcak paranın kimlere gittiğini yeterince analiz etmedik. O bilgilere ulaşamıyoruz ve ulaştığımızda da dile getirmiyoruz. Bu finansın sınıf temelini ortaya koymadığımız takdirde bu işin çok fazla anlamı olmayacak. Şimdi de 2007 kriziyle birlikte tıkanma başladı ve bu sefer de hegemonya mücadeleleri başladı. Bir taraftan Avrupa ile çelişkiler ve öbür taraftan da özellikle Çin büyük bir problem oldu. Dikkatimizi çekerim; G-8'lerden G-20'lere çıktık. Bu şekilde ara duraklardan geçerek çözmeye çalışıyorlar sorunu. Sonuçlandı mı? Sonuçlanmadı. Nerede sonuçlanır? Bu her ülkenin sanayileşme modeliyle, sınıf mücadeleleriyle ve kendi çıkarını kollamasıyla bağlantılı bir şey. Yani kısaca mücadele sonucunda belirlenir bu; ama bu mücadelenin alacağı biçimler hakkında şimdiden bir şey söylemek zor."

kat çeken İşaya Üşür, sıcak paranın girişi ve ani çıkışları nedeniyle bu konu üzerinde durduklarını; fakat sıcak paranın kimlere gittiğini yeterince analiz etmediklerini vurgulayarak şöyle konuştu: "Bu sıcak paranın kimlere gittiğini yeterince analiz etmedik. O bilgilere ulaşamıyoruz ve ulaştığımızda da dile getirmiyoruz. Bu finansın sınıf temelini ortaya koymadığımız takdirde bu işin çok fazla anlamı olmayacak. Şimdi de 2007 kriziyle birlikte tıkanma başladı ve bu sefer de hegemonya mücadeleleri başladı. Bir taraftan Avrupa ile çelişkiler ve öbür taraftan da özellikle Çin büyük bir problem oldu. Dikkatimizi çekerim; G-8'lerden G-20'lere çıktık. Bu şekilde ara duraklardan geçerek çözmeye çalışıyorlar sorunu. Sonuçlandı mı? Sonuçlanmadı. Nerede sonuçlanır? Bu her ülkenin sanayileşme modeliyle, sınıf mücadeleleriyle ve kendi çıkarını kollamasıyla bağlantılı bir şey. Yani kısaca mücadele sonucunda belirlenir bu; ama bu mücadelenin alacağı biçimler hakkında şimdiden bir şey söylemek zor."

YENİ "KİT"LERE İHTİYAÇ VAR

Kongrenin birinci günü "Krizde Türkiye Sanayinin Durumu ve Geleceği- I" başlığı altında yapılan üçüncü oturumun başkanlığını Kongre Yürütme Kurulu Üyesi Nadir Avşaroglu yaptı. Oturuma konuşmacı olarak; Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Aziz Konukman, Devlet Planlama Teşkilatından (DPT) Planlama Uzmanı Rahmi Aşkın Türel, Marmara Üniversitesi İktisat Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Ercan Sarıdoğan katıldı. Tablolara ve grafiklerle sanayinin durumunu ortaya koyan konuşmacılar ülkenin sanayileşmesinde ve teknolojik dönüşümünün sağlanmasında kamunun rolünün yetersizliğine dikkat çekerek, toplumsallaşmayı devreye sokan ve kamunun sahne kamulaştırmasının önünü kapatan yeni Kamu İktisadi Devlet Teşekküllerine ihtiyaç olduğunu belirttiler.

"PLANLAMA MEKANİZMASI İŞLEVSİZ"

"Kriz Sonrası Ortamda Uluslararası İşbölümü ve Türkiye Sanayi" başlıklı sunumu Prof. Dr. Aziz Konukman ile birlikte hazırlayan ve sunumun ilk bölümünde konuşan Rahmi Aşkın Türel, Türkiye ekonomisinin imalat sanayi yapısının büyük ölçüde düşük ve orta düşük sektörlerden ve üretimden oluştuğunu çeşitli grafiklerle anlattı. 2000'den 2008'e kadar neredeyse tüm sektörlerde

ihracatın ithal ara malına olan bağımlılığının arttığına gördüğünü kaydeden Türel, tabloların durumun vahametini ortaya koyduğunu ve vahim bir duruma işaret ettiğini belirtti. Yüksek teknoloji sektörlerin ciddi anlamda ithal ara malına bağımlılığının söz konusu olduğunu vurgulayan Türel, mevcut kur politikalarıyla birleştiğinde Türkiye'de uygulamada istihdam yaratmayan bir büyüme sürecinin görüldüğüne dikkat çekti. İleri teknoloji sektörlerinin aynı zamanda sermaye yoğun sektörler olmasından dolayı az; ama nitelikli iş gücü kullanan sektörler olduğunu söyleyen Türel, Türkiye ekonomisinin orta uzun dönem perspektifleri açısından mevcut duruma ilişkin şu tespitlerde bulundu: "Kalkınmayı bir sanayileşme perspektifinde ve sanayileşme perspektifinde

teknoloji temelinde tanımlayan bir stratejisinin olmadığını görüyoruz. Elbette belli stratejiler var, kalkınma planları, bunlara dayalı olarak çıkan dokümanlar ve stratejiler var; ama temelde sanayileşme açısından ön planda olan ve bunu teknoloji temelinde gerçekleştirmeye çalışan, yani yüksek katma değerli malların üretimine geçmeyi amaçlayan bir yapının olmadığını görüyoruz. Dış dünyayla bütünleşme büyük ölçüde piyasa mekanizmasına bırakılmış, piyasanın kendi kaynak tahsis mekanizmasıyla her şeyi çözebileceği gibi varsayım var. Türkiye'nin özellikle 1980 sonrası politikalarında, 2001 krizi sonrası politikalarında da bunun hızlandığını görüyoruz. Kamunun ülkenin sanayileşmesinde ve teknolojik dönüşümünün sağlanmasında rolü çok yetersiz. Fiziki ve sosyal altyapı alanında ciddi bir eksiklik var ve teknolojik altyapı dediğimiz yeni alanlara giriş; yeni, yüksek katma değerli mal üretimine geçiş açısından da kamunun yetersiz olduğu, planlama mekanizmasının ise işlevsiz olduğunu görüyoruz. Bu da ekonominin orta uzun dönem büyüme perspektiflerini olumsuz yönde etkiliyor.”

“SÖYLEDİKLERİMİZİN MAKRO POLİTİKALARLA BAĞLARINI KURMALIYIZ”

Sunumun ikinci bölümünde konuşan Prof. Dr. Aziz Konukman ise ne yapılması gerektiğine dair önerileri dile getirdi. Kamu harcamalarını çoğaltan ve hızlandıran mekanizmaların harekete geçirilerek gelir artışlarının planlanması gerektiğini kaydeden Konukman, kamunun öncülüğünde yeni bir açılım yapılarak özel sektörün yatırım yapar hale getirilebileceğini; fakat bunun emek karşıtı bir hareketle ya da AKP iktidarı ile olamayacağını savundu. “İsrarla o sisteme devam edeceğiz” denilmesi durumunda açık faşizme gidileceği uyarısında bulunan Konukman şöyle konuştu: “Kamu harcamalarını kıs, vur abalya, vergileri yükselt, insanları içeri al, çıkart, hukuku tasfiye et, bunun anlamı ne olur? Bunun anlamı açık faşizmin bir başka yansıması olur ve dünya da bu deneyimleri yaşadı. Keynesyen politikalar, sosyal politikalar ve bir sosyalizm alternatifini gündeme getiremediğiniz zaman faşizm kabak gibi ortaya düşüyor! Oradan da mı çıkış yok; o zaman savaşlar oluyor.”

Merkezi Planlama Olmalı

Bu kısıtlar altında yeni kalkınma stratejisinin nasıl olması gerektiğine dair açıklamalarda bulunan Prof. Dr. Aziz Konukman, öncelikle ülkenin kaynaklarını yönlendirecek bir otoriteye ihtiyaç olduğunu, bu otoritenin DPT ya da

başka bir kuruluş olabileceğini; fakat mekânsal boyutunun ihmal edilmemesi gerektiğini işaret etti. Mekânsal vurguda GAP yanılığını örnek gösteren Konukman, merkezi planlama ile hiçbir bağı olmayan düzenleme-

lerin tedarik zincirlerinin başka halkaları olduğunu savunarak, KOBİ'lere ve yerel odaklara uluslararası sermaye doğrultusunda dünya ekonomisine eklenmenin yollarını gösterdiğini ileri sürdü. Buralarda AR-GE'ye taşeron olunamadığını, tam tersine daha çok meta zincirlerinde taşeron olunabildiğini kaydeden Konukman, çıkış noktası olarak yüksek teknolojiyi gerektiren ürünlere ağırlık verilmesi ve AR-GE'nin artırılması gerektiğini vurguladı. Bunun ancak kamusal denetime açık ve yerel odakların sisteme katkı yaptığı bir bütçeyle olabileceğini vurgulayan Konukman, Üçüncü Sanayi Devrimi olarak adlandırdıkları ürünleri özel sektörün yapmasını beklemenin hayal kurmak olduğunu söyleyerek, buralarda yeni Kamu İktisadi Devlet Teşekküllerini (KİT) oluşturmak gerektiğini işaret etti. Eski KİT sistemini savunmadıklarını, daha çok toplumsallaşmayı devreye sokan, kamunun sahte kamulaştırmasının önünü kapatan; ama toplumun özellikle sınıf temelli örgütlerinin ve onların demokratik meslek örgütlerinin denetimde olduğu modelleri tartışmak gerektiğini savunan ve hazır, ısmarlama sanayileşme projelerinin olmadığını dile getiren Konukman, “Söylediklerimizin makro politikalarla bağlantısını kuramazsak havada kalır. Teknoloji de havada asılı kalır, bunun alt ya da taban bölümü boşta kalır. O taban bölümü makro politikalar zeminedir, uzun vadede bunun vergi teşvikleridir, ciddi bir vergi reformudur, servetlerin vergilendirilmesidir. Yani buralarda kaynaklar yaratılmadan, bütün bu söylediklerimiz kâğıt üzerinde, nostaljik niyetlerden öteye gidemez. Bir de mutlaka ithal ikameci sanayinin tamamlanamayan yönünü tamamlamamız lazım. Ara mallarındaki bağımlılığı sona erdirmemiz lazım. Ara mallarındaki bu bağımlılığı sona erdiremeden Türkiye istediği kadar ihracat yapsın,

ihracatı patlama yapsın; dahilde işleme rejimi sonuçları bunu gösteriyor; Merkez Bankasındaki uzmanların çalışmalarını, anket çalışmaları bunları gösteriyor, Türkiye ürettikçe dışarıya bağımlı hale zaten gelmiş durumda, bu daha da konsolide olur. Bunu yıkmanız lazım” şeklinde konuştu.

Meta Zincirinde Taşeronuz

Bütün bunların yapılabilmesi için nitelikli iş gücünün mutlaka sağlanması ve beşeri sermaye stokunu geliştirecek çabalara girilmesi gerektiğini vurgulayan Prof. Dr. Aziz Konukman, sübvansiyonların eskisi gibi yapılamadığını, gümrük vergilerinin de istenildiği gibi koyulamadığını ifade ederek, Türkiye'nin dev teknik kadrolarla Dünya Ticaret Örgütü'nde temsil edilmesi gerektiğini savundu. Hindistan ve Çin'in Dünya Ticaret Örgütü'ne binlerce uzmanla katıldığına dikkat çeken Konukman, Türkiye'nin bazen temsil bile edilmediğini, Hindistan'ın sınaî mülkiyet haklarıyla ilgili müthiş bir ticari kavga verdiğini anlattı. Yasal düzenlemelerle oradaki boşlukların aşılması gerektiğini, böylece teknoloji transferini olanaklı kılacak bazı kapıların açılacağını işaret eden Konukman, “Bunları açamazsanız adamların her türlü kontrollü teknoloji transferine ‘evet’ demek durumunda kalırsınız. Teknoloji de gelir, muazzam bir üretim üssü de olur burası. Otomobilde olmadı mı? Yani otomobil ihracatımızın patlamasının nedeni o değil mi? Buranın üs olması, katma değer nerede, AR-GE'yi kim yapıyor? Taşeron bile değilsiniz! Bakın AR-GE'de taşeron bile değilsiniz, meta zincirinde taşeronsunuz!” dedi.

TEKNOLOJİ ODAKLI BİR SANAYİ ŞART

Dr. Ercan Sarıdoğan ise küresel krizin imalat sanayi üzerindeki etkilerini istatistiksel verilerle ortaya koyarak, krizin sonuçları açısından bakıldığında belirsizliğin ve güvensizliğin risk primlerini ve finansman

Dr. Ercan Sarıdoğan

kanallarını olumsuz etkilediğini kaydetti. Bunun talebe ve arza yansiyarak tüm dünya ve Türkiye ekonomisini, devamında da sektörleri etkilediğini belirten Sarıdoğan, “Bizim burada politika önerisi olarak söyleyeceğimiz şey; bundan sonraki, gelecekteki krizlerden imalat sanayinin ve Türk sanayisinin daha az etkilenmesi için elbette imalat sanayinin öncelikle teknoloji ve inovasyon odaklı, yüksek katma değer yaratan, rekabet gücünün artırılması, ihracat hedef pazarların çeşitlendirilmesi ve hâkimiyet sağlanması, ara girdi ve finansman açısından dışa bağımlılığın azaltılması, iç pazarın güçlendirilmesi, imalat sanayinin ve Türkiye ekonomisinin gelecekteki krizlerden daha az zarar görmesine imkân verecek” diye konuştu.

YENİ BİR SAYFA AÇILMALI

Kongrenin birinci günü “Krizde Türkiye Sanayisinin Durumu ve Geleceği-II” başlığıyla yapılan dördüncü oturumun başkanlığını Gıda Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Atakan Günay yaptı. Oturuma konuşmacı olarak; Araştırmacı Yazar Mustafa Sönmez ve ODTÜ Endüstri Mühendisliği Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Çağlar Güven katıldı. Mustafa Sönmez, İstanbul'daki sermayenin kulağını yeniden Batı'ya dönerek beklediğini, bu bekleyişin Türkiye'ye zaman kaybettirdiğini belirterek, işsizliğin yüzde 20'lerde gezindiği bir ülkede emek hareketinin bekleyecek zamanı olmadığını vurgulayarak, “Emek cephesi olarak bizim yeni bir sayfa açıp, yeni bir rota yakalamamız gerekiyor. Buradan da iş, aş, yoksulluk

ve çok tehlikeli milliyetçi çatışmalara müdahil olabilecek bir programa ihtiyacımız var” dedi.

Prof. Dr. Çağlar Güven ise planlamanın bir reçete çıkararak körü körüne uygulanmasının yanlışlığına dikkat çekerek, planlamanın asıl olarak politika üretme faaliyeti olduğunu ve bir sistem yaklaşımı ile ele alınması gerektiğini savunarak, “Bütüncül ve holistik bir yaklaşım olmadan bir parçayı alıp planlayamazsınız” diye konuştu.

“EMEK CEPHESİ OLARAK YENİ BİR SAYFA AÇMALIYIZ”

Mustafa Sönmez konuşmasında 2001 krizinden günümüze imalat sanayi yatırımlarının bölgesel analizini yaptı. Ü-

keler için sadece büyümenin ve sanayileşmenin yetmediğine dikkat çeken Sönmez, büyümenin ve sanayileşmenin mekânsal dağılımının da dengeli olması gerektiğini; aksi takdirde ekonomik sorunların yanında çok ciddi sosyal ve siyasal sorunların çıktığını vurguladı. Sanayileşme ve büyümenin yanı sıra bölgeler arasında uçurum yaratmayacak bir büyüme sorununun da mutlaka gündemde yerini alması gerektiğini savunan Sönmez, I. Sanayi Planı ile beraber sanayinin gelişiminin Anadolu'ya yayıldığını, bölgesel bazda gelişimin hedeflendiğini, ekonomide devlet işletmeciliğinin olduğunu ve bunun

bölgeler arasındaki dengesizliğin uçurum boyutuna ulaşmasını önlediğini örneklerle anlattı. Fakat 1980 yılının ciddi bir kırılma yarattığını, kamu işletmeciliğinin ve devletin ekonomiye müdahalesinin geri çekildiğini, "dalının budağının koparıldığını" ve bölgelerde faaliyet gösteren KİT'lerin ya kapatıldığını ya da özelleştirildiğini belirten Sönmez, özelleştirmeleri yapanların ve bu kurumların kapatılması kararlarını verenlerin geride bu kadar büyük sorunlar bırakacaklarını ve olayın boyutlarını göremediklerini "Böyle bir miyop davranış içine girmişlerdir" ifadeleriyle dile getirdi.

"Kamunun Kapsısını Çalacağız"

Türkiye'de sanayileşme, sermaye birikimi, istihdam ve gelişme olacaksa kamunun işin içine girmek zorunda olduğunu öne süren Sönmez, çünkü özel sektörün sanayiye terk ettiğini ve bölge meselesinin ise hiç umurunda olmadığını söyleyerek, "Yani bir kapitalist bölge meselesini niye kendine dert edinsin? Kapitalist için bir üretim nerede en az maliyetle kotarıp, en yüksek fiyatla satılıyorsa seçilmesi gereken yer orasıdır. Onun kalkıp da Doğu, Güneydoğu ya da Orta Anadolu, Doğu Karadeniz'i geliştirmek gibi bir derdi olamaz. Dolayısıyla bölge ayağı da bizi dönüp dolaşıp kamunun kapsısını çalmaya götürüyor" dedi. Ağırlığı enerji yatırımları olan GAP yatırımlarının tek başına yakıcı hale gelen istihdam sorununu çözemediğini, bu nedenle daha farklı politikalara ihtiyaç olduğunu savunan Mustafa Sönmez, bölgeyi yeniden ayağı kaldırmak için çok ciddi kamu müdahalesi gerektiğinin altını çizdi. İstanbul'daki sermayenin kulağını yeniden Batı'ya döndüğünü, "kopan film yeniden yapışsa da işimize baksak tekrar" anlayışıyla beklediğini, bu bekleme içinde kendilerinin yanında Türkiye'ye de çok ciddi kan ve zaman kaybettirdiklerini belirten Sönmez, işsizliğin resmi olarak yüzde 15, gayri resmi olarak yüzde 20-25'lere çıktığını işaret

ederek, "Bütün beklentilerine rağmen hissedilebilir iyileşme yok ve yine tamamen kulaklar, antenler kopmuş olan filmin yeni baştan yapıştırılması ve hayatın devam etmesi

üstüne kurulu. Bizim bunları bekleyecek halimiz yok! Gerçekten emek cephesi olarak bizim yeni bir sayfa açıp, yeni bir rota yakalayıp buradan iş, aş, yoksulluk, bütün bu önümüze gelen çok tehlikeli milliyetçi çatışmalara müdahil olabilecek bir programa ihtiyacımız var" dedi.

"Merkezi Planlama İsteyeceğiz"

Konuşmasında kalkınma ajanslarına da değinen Mustafa Sönmez, bölgeler arasındaki eşitsizliğe karşı neoliberal Avrupa'dan ithal edilen kalkınma ajanslarının her şehrin marka şehir olmasını ve rekabete girmesini getirdiğini, buradan bir yere varılamayacağını savunarak şöyle konuştu: "Kalkınma ajansı, ondan sonra markalaşma, şehirlerin birbirleriyle yarışması, bunların hepsi neoliberalizmin hurafeleri, buralardan bir yere varılmaz. Bunları elimizin tersiyle atacağız ve biz demokratik, merkezi bir planlama isteyeceğiz. Demokratik, merkezi bir planlamayla beraber kamu müdahalesini isteyeceğiz. Buradan devamlı daha etkin bir harcama ve vergi politikası; yani kaynaklarımızı biz kendimiz yaratırız. Bu ülkede bütün bu gelişmeleri sağlayacak değer ve zenginlik var; ama adil bölüşülmemiş durumda. Biz dünyanın en dehşetli ve kötü bölüşüme sahip ülkesiyiz. Meksika ve Türkiye geliri en adaletsiz bölüşen ülkelerdir. Vergi yüzde 70 dolaylıdan alınıyorsa bu diğerlerinden alınmadığı içindir. Bu kadar yoksulluk varsa madalyonun öbür yüzünde bu kadar zenginlik olduğu içindir. İnsanlar durduk yerde yoksul olmazlar. Kaynak var; yeter ki almayı bilin! Kullanamıyorlar; yani ellerindeki saçılar, savurdular. Bankaları sattılar, oradaki nakitlerini şimdi Türkiye'de bile değerlendirmiyorlar. Bu kaynaklar var, bu kaynaklara müdahale edilecek, bunlar kamu kontrolüne alınacak, demokratik merkezi bir planlamayla ihtiyacımız olan hem inktaa (kesintiye) uğramış sanayileşme ve gelişme sürecini; ama bunu sınıfsal ve bölgesel bazda adil bir düzeye çekecek şekilde yapmamız lazım ve yapacağız."

“BÜTÜNCÜL BİR PLANLAMA ANLAYIŞI OLMALI”

Prof. Dr. Çağlar Güven ise piyasalar konusunda ve iktisadi faaliyetlerde çeşitli amaçlar ileri sürülse de “elimizdeki kaynakları en iyi nasıl dağıtır, tüketir ve kullanırız” sorusu olan optimal kaynak tahsisinin

merkezi bir soru olduğuna dikkat çekerek, bu soruya planlama yoluyla nasıl yaklaşılacağı konusunda çeşitli yöntemler olduğunu belirtti. Makro, bölgesel ve sektörel planlama ile kümeler, havzalar ve stratejik gruplarda planlama sorunlarının öne çıktığını kaydeden Güven, planlama sorusunun kavramsal olarak ele alınması durumunda ne yapılacağına ve nasıl yapılacağına karar verilmesi gerektiğini vurguladı. Son 30 yıldır kaynak tahsisi kararlarının piyasa tarafından alınacağı kabulünün olduğunu söyleyen Güven, “ne yapmalı” sorusunun piyasalara havale edildiğini işaret ederek Endüstri Mühendisliği Bölümü olarak kendilerinden “nasıl yapılacağı” üzerine odaklanmalarının beklendiğini, söylediklerinin dinlenip dinlenmediğinden de emin olmadıklarını belirtti. Serbest piyasayla artık optimum refaha ulaşma imkânının ortadan kalktığını savunan Çağlar Güven, müdahale edilmezse piyasaların çöküşünün önlenemeyeceği uyarısında bulunarak, planlamanın da burada devreye girdiğini işaret etti. Piyasaların kısa görüşlülüğü nedeniyle balonlar oluştuğunu, buna “köpük” de denildiğini, 2007’de Wall Street’te oluşan köpük mali krizinin buna örnek gösterilebileceğini belirten Güven; ama asıl balonun ne olduğunun söylenmediğine dikkat çekerek, “Balon yarını bugünden tüketmek demektir aslında, yani balon geleceği yağmalamak anlamına geliyor. Bence asıl büyük balon Endüstri Devrimi’nden beri şişmekte olan endüstri balonudur. Biz 200-300 yıldır bir balon şişiriyoruz, o balon patlıyor aslında. Yani çevrenin ve iklimin suratımıza dayadığı şey o balonun patladığı gerçeğidir aslında ve biz bundan sonraki bütün iktisadi tasarruflarımı-

zı bu yeni şartlar altında yapmak zorundayız. Bunu tabii bu piyasa iktisatçıları cesaret edip de dile getiremiyorlar kolay kolay. Şu anda bütün arayışlar buradan nasıl çıkış buluruz konusunda. Bizim mühendis olarak yaptığımız iş bu; 200 yıldır dünyayı yağmalamakla meşgulüz! Yani başka bir şey yapmıyoruz ki, balonu şişiren aslında içinde yaşadığımız sistem, uygarlık” diye konuştu.

Serbest piyasa iktisatçılarının bugün ağız değiştirdiğini, bundan böyle optimal kaynak tahsisinin planlama olmaktan gerçekleşmesinin mümkün olmadığını savunan Güven, artık dışsal maliyetleri de etkileyerek fizibilite ya da fayda maliyet analizlerinin yapılması gerektiğini belirtti. Verimlilik ve operasyonel rasyonalizasyonun yeniden gündeme geleceğini ve “ne yapmalı” sorusunun “nasıl yapmalı”dan daha önem kazandığını öne süren Prof. Dr. Çağlar Güven, planlama konusunda şöyle konuştu: “Buna politika üretme diyelim. Planımızı yaptık, yarından itibaren uygulamaya başlıyoruz. Üçüncü gün şunu, dördüncü gün bunu yapacağız... Eğer böyle yaparsanız zaten başınız derde girer. Yani planlama böyle bir reçete çıkartıp da körü körüne uygulamak gibi olursa bence yanlış olur. O bir felsefe, süre giden bir süreç, aslında bir politika üretme. Politika üretme faaliyeti çok çok önemli bugün artık dünyada. Planlamanın asıl görevi de bu politika analizini yaparak planlama. Her katmanda ve seviyede ciddi planlama ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Burada bir sistem yaklaşımı, yönelem araştırmasında temel olan sistem düşüncesi diyoruz. Böyle bütüncül ve holistik bir yaklaşım olmadan bir parçayı alıp planlayamazsınız. Sonra da matematiksel modellemenin çok önemli olduğunu düşünüyorum.”

AR-GE’yi Ancak Kamu Yapar

Planlama yapılacaksa eğitimin önemli olduğunu ve teknik bir kapasitenin olması gerektiğini vurgulayan Çağlar Güven, Türkiye’de eğitimin piyasada alınıp satılan bir hizmet durumuna düşürüldüğünü, oysa eğitimin kamusal bir mal olduğunu ifade ederek, “Elektrik ışığı gibi, şu ışık beni de aydınlatıyor, sizi de aydınlatıyor. Yani eğitim de öyledir, toplumun tamamını aydınlatan bir şeydir ve bu pozitif dışsallık üreten kamu malları aslında iktisat teorisi bunların arzının hep eksik olduğunu söyler. O eksik arzı optimala getirmek için mutlaka bunu kamunun temin etmesi gerekir, bunları unuttuk” dedi. AR-GE

faaliyetlerinin de faydası herkese yansıdığı için kamusal bir mal olduğunu ve kâr amacıyla üretilebilecek bir şey olmadığını söyledi. Avrupa'daki fizik enstitülerinden örnekler veren Güven, Türkiye'de AR-GE'yi ancak kamunun yapabileceğini, bilgiye dayanarak zengin olabilen bir burjuvazimizin olmadığını, olsaydı belki yoksulluğun büyük ölçüde aşılabileceğini öne sürdü. Bilgiye dayalı katma değer Türkiye'de sıfır mertebesinde olduğunu vurgulayan Güven, "Neticede temel bilgi üretimi de yok, bilime talep de yok. Üniversitelerin fen bölümlerine bakıyorsunuz, kontenjanları boş. Bize iyi öğrenci geliyor; ama mühendislik temel bilim değildir ki! Temel bilim üretmezsiniz mühendislikle, yani mühendislikle gide

gide bizim geldiğimiz yere gelirsiniz. Entelektüel kapasitesi sermayesini oluşturmayan bir toplum ne yapabilir ki? Bu düzende üniversite olunmaz, böyle bir toplumda üniversite olmaz. YÖK bir kere zaten piyasa koşullarına göre, eğitim politikası diye bir şey yok üniversitelerde. Araştırma politikası hiç yok, hiçbir üniversitede araştırma politikası adı altında hiçbir şey bulamazsınız. Yetişen pırl pırl gençlik diye bir laf dolaşüyor ortalıkta. Bunlar nerede bilmiyorum. Matematikte, temel bilimlerde biz dünyada aşağı yukarı sonuncuyuz. Kestirme çözüm de yok, eğitim olmadan toplumun kendini geleceğe taşıması fonksiyonunu icra etmesi mümkün değil. Gelecek için iyimser olmak çok zor arkadaşlar" dedi.

"KALKINMA PLANI" ANLAYIŞI TERK EDİLDİ

Kongrenin ikinci günü "Alan Çalışmalarına Yönelik Panel ve Özel Oturumlar" başlığıyla düzenlenen oturumda Makina Mühendisleri Odası tarafından yapılan alan araştırmaları değerlendirildi. Oturum Başkanlığını İnşaat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Serdar Harp'in yaptığı oturumda; "Türkiye Sanayinde Öncelikli Sektörler ve Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı" çalışmasını Kongre Yürütme Kurulu Üyesi Yavuz Bayülken, "Türkiye'de Kalkınma ve İstihdam Odaklı Sanayileşme İçin Planlama Önerileri" çalışmasını ise Cahit Kütükoğlu sundu. Bayülken ve Kütükoğlu, 1930'larda başlayan sanayileşme ve kalkınma hamlesinin özellikle 1980'den itibaren neoliberal politikalara bağlı olarak uygulanmaya başlanan ihracata dayalı model ile terk edildiğini anlattılar.

"KİT'LER DEVREDEN ÇIKARILDI"

Yavuz Bayülken, konuşmasında sanayinin mevcut durumunu 22 alt sektör bazında 1960'lardan başlayarak 2008'e kadar katma değer, üretim, ihracat, ithalat ve istihdam açısından değerlendirerek bölgesel dağılımlarını inceledi. Birtakım çalışmaların 1950'lerden başlayarak yöre ve havza olarak yapıldığını, bölge kalkınması şeklinde olmadığını; fakat bölge kalkınma modelleri konusunda öneriler getirildiğini belirten Bayülken, 1980 ile birlikte bu yaklaşımlardan vazgeçildiğini ve ihracatı model alan bir sanayileşme politikasına girildiğini anlattı. Öncelikli sektör denildiğinde sektöre esas olan kriterlerin devreye girdiğini söyleyen Bayülken, katma değer esasına ve ardından da teknolojiye göre bir ayırım olduğunu ifade

etti. Sektörü öncelikli sektör yapacak faktörlerin neler olduğunun analizinin yapılabilmesi için istihdama göre bir tablonun çıkarılması gerektiğini savunan Yavuz Bayülken, 45 yılda tarım ürünlerinin ihracatında giderek aşağı inişin görüldüğünü, sanayinin ise yukarı doğru tırmandığını kaydetti. Sektörlerin gayrisafi milli hâsıla içindeki paylarının sabit fiyatlarda değerlendirilmesine bakıldığında; sanayinin 1960'larda yüzde 15.7'den, tarımın 37.5'ten, hizmetlerin 46.8'den başladığını, 1980'lere gelindiğinde ise 1984'te sanayinin yüzde 23'e çıktığını, tarımın payının yüzde 20'ye indiğini, hizmetlerin ise yüzde 56'larda büyüdüğünü, sonraki yıllarda tarımın daha da aşağı doğru indiğini belirtti. 2006'ya gelindiğinde tarımın payının yüzde 11 olduğuna dikkat çeken Bayülken, "Sanayi artmış; ama

ne kadar artarsa artsın değeri belli, yani yüzde 20'lerde, 29'larda, hizmetlerin payıysa yüzde 60'lara yaklaşmış. Yani şu anda Türkiye sanayisinin gayri milli hasılanın aldığı payların manzarası bu" dedi.

Küresel sermayenin işbölümü yönlendirmesiyle ülke kalkınmasına dönük sanayileşme ikilemi üzerinde duran Yavuz Bayülken, Cumhuriyet'in ilk yıllarından başlayarak Türkiye'de planlama girişimlerinin olduğunu, 1932'lerde başlayıp 1939'lara kadar gelen iki sanayileşme planı hazırladığını ve Türkiye'nin neredeyse her yanına yığılan fabrikaların bu sanayi planları çerçevesinde kurulduğunu, 1939'da savaş tehlikesine karşı hazırlıkların başlamasıyla plan için finansman yapma olanaklarının bulunmadığını ve çalışmaların durdurulduğunu kaydetti. 1960'ta Devlet Planlama Teşkilatı'nın kurulmasıyla başlayan süreçten bugüne kadar dokuz beş yıllık kalkınma hazırladığını, 1980'e kadar gelen ilk dört plan döneminde bazı hedeflerin ortaya konulduğunu ve Türkiye'nin daha çok içe dönük bir ithal ikamesine yönelik bir plan ve strateji izlediğini, ithalat konusunda ise mümkün olduğu kadar ithal edilen malların Türkiye'de yapılmasına yönelik politikalar geliştirildiğini, bunun da belli bir düzeye kadar Türkiye'de sanayi tesislerinin yapılmasına olanak hazırladığını söyledi. 1980 sonrasında durumun büyük çapta değiştiğine dikkat çeken Bayülken şu bilgileri verdi: "1980 sonrasında neoliberal politikaların uygulanmasıyla birlikte birden bire ihracatı esas alan modele geçiyoruz. Bütün teşvikler, destekler, krediler ihracatı model alma esasına dayandırılıyor. Az veya çok ihracat hedefli projelere teşvikler veriliyor ve ikinci önemli olay da bu politikalar sonucunda kamudaki kamu işleminin ortadan kaldırılması. Kamu işlevi ve KİT'ler neredeyse tamamen devreden çıkarılıyor. Özellikle 1990'lardan sonra özelleştirmelerle birlikte önce kamu yatırımları durduruluyor, arkasından da eldeki mevcut tesisler teker teker yabancı sermayeye ya da yerli sermayeye satılıyor. 1980'den başlayarak 2005'lere kadar gelen kamuda imalat sanayi katma değerinin paylarına bakıldığında; 1980'de kamu payı yüzde 40-40.5 civarında, bu 1985'te yüzde 38'e düşüyor, ondan sonra da giderek düşüyor. 1990'da yüzde 31'e, 1995'te yüzde 24'e, 2000'de daha da aşağı iniyor ve içinde bulunduğumuz dönemde de aşağı-yukarı yüzde 16'lar civarına çekiliyor. Özeldeyse bu pay büyüyor; 1980'de yüzde 59, sonra yüzde 68, yüzde 75 ve yukarı doğru çıkıyor. KO-Bİ'ler ve büyük işletmeler ele alındığında da katma değe-

rin büyük oranda 150'nin üstünde işçi çalıştıran sektörel kuruluşların payının oldukça büyük olduğunu görüyoruz. Kamunun katma değer ve imalat sanayi içindeki payının giderek azaldığını izlemek mümkün."

Bölge Kalkınma Ajansları Deva Değil

Bölge kalkınma ajanslarının tamamen küresel sermayenin bir bölgesel yaklaşımı olduğunu savunan Yavuz Bayülken, ajansların sektörel bazda ele alınmasından çok tesis bazında ve mikro bazda ele alındığını, ulusal planlar arasında bir bağ kurmak ya da örtüştürmek gibi bir yaklaşımın ve endişenin olmadığını ifade etti. Bu nedenle bölge kalkınma ajanslarının işlerinin daima sınırlı kaldığını ileri süren Bayülken, Almanya'da, İspanya'da ve Fransa'da etütlerinin bulunduğunu, bu etütlerde araştırmalardan bahsedildiğini; ancak hepsinin belli ölçülerde sınırlı kaldığını ve çalıştırdıkları insan sayısının da 11 ila 500 arasında değiştiğini açıkladı. Buralarda kendi uzmanlarının yer almasının sağlandığına dikkat çeken Bayülken, ajansların çeşitli fonları olduğunu, bu fonlardan AB ülkelerinin yararlanmasının söz konusu olduğunu kaydetti. Fakat Türkiye'de bölge kalkınma ajanslarının işlevinin olmadığını araştırmadaki tablolardan açıkça görüldüğünü vurgulayan Bayülken, bölge kalkınma ajansları hakkında şu bilgileri verdi: "Yarı kurumsal; fakat ağırlıklı olarak özel kuruluş statüsünde olmaları isteniyor özellikle. Finansman ihtiyacı da ağırlıklı olarak kamu tarafından sağlanmalı, denetimden yalıtılmış bulunmalıdır. Yönetim Kurulu büyük çapta sanayi ve ticaret odaları gibi meslek kuruluşlarının seçeceği kişilerden oluşmalı, bu durum ajansa sivil toplum yapısı ve demokratik kimlik kazandıracaktır deniliyor. İdari ve mali açıdan özerk olması istenmiş ve böylelikle kamunun ajans üstündeki mali kontrolü tamamen ortadan kaldırılmış. Dengesiz topluluk dağılımını önlemek amacıyla taşınmaz mal alımı ve pazarlamayı yapabilmeleri istenmiş. Bölgesel boyutta özellikle önemli projelerinin yönetimini üstlenmeleri istenmiş. Girişimcilere ve özel kuruluşlara danışmanlık hizmeti verebilmeleri, yerel ve yabancı girişimcilerin bölgeye akışını sağlamak için bölgenin olanakları ve potansiyelini tanıtmaları istenmiş. Yani böyle bir işlevi yüklenmişler, dolayısıyla da bölge kalkınmasının esas amacına ters düşecek bir biçimde bir yapı oluşturuyorlar."

KALKINMA BİR DEĞİŞİM SÜRECİ

Cahit Kütükoğlu ise Türkiye'deki kalkınma planlarını tek tek ele alarak temel özelliklerini anlattı. Ekonomik bü-

yümenin niceliksel bir olgu ve kavram olmasına karşın kalkınmanın niteliksel ve kapsamlı bir kavram olduğunu belirten Kütükoğlu, ekonomik büyüme gibi bir-iki rakamla ifade edilemeyecek kadar kapsamlı olduğunu vurguladı. Kalkınmanın bir değişme süreci olduğunu, ekonomik ve sosyal gelişmeleri de içerdiğini ifade etti. Kalkınmada sanayileşmenin önemli bir rol üstlendiğini belirten Kütükoğlu, planlı bir sanayileşmeyle kalkınma olgusunun refah sağlamada temel faktörlerden olduğunu dile getirerek, sanayileşmede üretim artışıyla birlikte üretimin yapısının değişmesi durumunda katma değer artışının sağlandığını ve kalkınma sürecinin oluştuğunu kaydetti. Planlamada amacın, hedefin, ilkenin ve uygulamanın kapsamlı olması ve geniş kitlelere yönelik bir kalkınma olgusunu barındırması gerektiğini işaret eden Kütükoğlu, kalkınmanın başta dengeli bir gelir dağılımını, bölgesel ve kültürel gelişmeyi içermesi gerektiğini dile getirerek, “Türkiye şu anda gayrisafi milli hasıla sıralamasında IMF’nin, Dünya Bankası’nın veya CIF’in sık sık yayınladığı ve değiştirdiği sıralamalarda 16-17’nci sırada, hemen Hollanda’nın arkasında. Süratli bir ekonomik büyüme sağlasa ve Hollanda’nın önüne geçse Türkiye kalkınmış olur mu? Hollanda’nın nüfusu 16 milyon, kişi başı milli geliri 45 bin doların üzerinde, şu anda Türkiye’de bazı hesaplara göre 10 bin civarında olduğu söylenen bir kişi başı milli gelir söz konusu. Milli gelir diyelim ki, Hollanda seviyesine çıkmasa bile 10 bin dolarlardan 15 bin dolara çıksa ve bu dengeli bir gelir dağılımı sağlamıyorsa kalkınmadan söz etmek pek geçerli bir iddia olmayacaktır. Nitekim Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2005 yılı gelir dağılımı verilerine göre Türkiye’de en üst düzey gelire sahip yüzde 20’lik bir dilim gayrisafi milli hasıladan yüzde 44.4 pay almaktadır. Buna karşın en alt gelir seviyesindeki yüzde 20’lik dilimin aldığı pay yüzde 6.1’dir. Yani iki gelir dilimi arasındaki fark 7.3 katıdır. Bu 2004 yılında biraz daha kötü; 7.7 katındaymış, yani yüzde 46.2’ye yüzde 6’yımış. Bu gelir dağılımındaki dengesizlik giderilmediği sürece ekonomik gelişme, ekonomik büyüme olsa da kalkınmadan söz etmek mümkün olamamaktadır” diye konuştu.

Bugün Planlı Kalkınma Vizyonumuz Yok

Türkiye’de beş yıllık kalkınma planları denildiğinde akla ilk 1960’lı yıllarda başlayan kalkınma planlarının geldiğini belirten Cahit Kütükoğlu, oysa Türkiye’deki ilk kalkınma ve sanayileşme planının 1933 ve 1937 yılları arasında uy-

gulanan Birinci Sanayi ve Kalkınma Planı olduğunu işaret ederek, bu planın 1930’ların başında Rusya’da uygulanan beş yıllık plandan sonra dünyada uygulanan ikinci beş yıllık kalkınma planı olduğunu açıkladı. Bu dönemde sanayileşmeyi gerçekleştirmek ve altyapıyı oluşturmak amacıyla Türkiye’den iki yıl içinde 800 öğrencinin ağırlıklı mühendislik eğitimi almak üzere yurt dışına gönderildiğini anlatan Kütükoğlu, Kurtuluş Savaşı’ndan yeni çıkmış bir toplumun o dönemde altyapı oluşturulması amacıyla öğrenci yetiştirilmesi vizyonuna sahip olmasının planlı kalkınma adımlarının atılmasına önemli bir gösterge olduğunu savundu. Bu planın önemli bir diğer özelliğinin de yatırımların tüm ülkeye yayılması olduğunu vurgulayan Kütükoğlu, bugün özelleştirme furyası içinde satılan tesislerin büyük kısmının o dönemlerde kurulduğunu, temellerinin atıldığını ya da o dönemde kurulan şirketler tarafından sonraki dönemlerde kurulduğunu; bu açıdan da büyük önem taşıyan bir kalkınma planı olduğunu ifade etti.

“Gelir Dağılımındaki Dengesizlik Giderilmeli”

Beş yıllık kalkınma planlarını tek tek ele alarak temel özelliklerini anlatan Cahit Kütükoğlu, Türkiye’deki iş gücünün yapısını; bölgesel ve sektörel ile kadın-erkek nüfus dağılımına göre inceledi. Türkiye’de iş gücüne katılım oranına bakıldığında 2008 yılında yüzde 44 gibi oldukça düşük oranda gerçekleştiğine dikkat çeken Kütükoğlu, bu oranın Avrupa Birliği ülkelerinde, ülkeden ülkeye yüzde 65 ile yüzde 75 arasında değiştiğini belirtti. Türkiye’de 15 yaşın üstünde çalışma potansiyeli olan aktif nüfusun toplam nüfus içindeki oranının yüzde 71 olduğunu işaret eden Kütükoğlu, erkek nüfusun iş gücüne katılma oranı-

nın yüzde 70, kadın nüfusun iş gücüne katılma oranının ise yüzde 19 ile düşüklüğüne dikkat çekti. Erkek nüfusta-ki işsizlik oranının yüzde 13, kadın nüfusun yüzde 18 ve eksik istihdam olarak adlandırılan kendi isteğinin dışında kısa süre çalışan kişilerin istihdam oranının ise yüzde 3.5 olduğunu söyleyen Kütükoğlu, sanayinin toplam istihdam içindeki payının yüzde 20'nin biraz altında bir rakama denk düştüğünü dile getirdi. Tarımın payının yüzde 28, hizmet sektörünün payının ise yüzde 52 olduğunu belirten Kütükoğlu, istihdamdaki açmazlara dikkat çekti. Araştırmanın konusunun istihdama yönelik sanayileşme olduğunu anımsatan Cahit Kütükoğlu, sanayi istihdamının

2013 yılına kadar toplam istihdamdan aldığı payın yüzde 25'e çıkmasının öngörüldüğünü, kayıt dışı istihdamın ise yüzde 20'nin altına indirilmesinin, çocuk istihdamının tamamen kaldırılmasa bile çok çok azaltılarak çocukların eğitime yönlendirilmesinin öneri olarak ortaya konulduğunu ifade ederek, "Gelir dağılımındaki dengesizliğin giderilmesi için en az 1.5 milyon kişiye iş alanları yaratacak 3 yıllık 300 milyarlık bir yatırımın, toplam yatırımların uygulanmaya getirilmesi önerilmektedir. Keza iş gücüne katılma oranının kadınlarda özendirilerek yüzde 19'dan 40'lara, erkeklerde de 60'a çıkarılmasının hedeflenmesi önerilmektedir" dedi.

"YARI SANAYİDEN ÇIKIŞ YOLUNU BULMALIYIZ"

Kongrenin ikinci günü "Planlama Olgusu ve Türkiye Sanayinin Öyküsü" başlığıyla yapılan ikinci oturumun başkanlığını Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Ali Fahri Özten yaptı. Oturuma konuşmacı olarak katılan Prof. Dr. Bilsay Kuruç, Türkiye'nin pek vakti kalmadığı uyarısında bulunarak, öncelikle yarı sanayiden çıkış yolunun bulunması gerektiğini savundu.

Ciddi bir karar olan sanayileşmenin 20. Yüzyıl'da olduğu gibi 21. Yüzyıl'da da çağın içinde yer alma hamlesi olduğunu savunan Prof. Dr. Bilsay Kuruç, herkesin sanayi içinde yer alacağını; ama sanayiyle ilgili politikamızın, öngörülerimizin ve öngördüğümüz kurumlaşmaların yepyeni şeyler olması gerektiğini, vereceğimiz bu kararların yeni yüzyılda çağın neresinde duracağımızı belirleyeceğini vurguladı. Yaşanan son krizde özellikle dünyada uluslararası hukuka ve geleceğe güvenin kaybolduğuna işaret eden Kuruç, kapitalizmin büyük devletlerinin 1945-50'den sonra dünyaya bir uluslararası hukuk ve güvence çerçevesi sunduklarını, Birleşmiş Milletler'in de başlangıçta bunun teminatı olduğunu belirtti. Fakat uluslararası hukukun çerçevesinin 1980'den, 1990'dan ve özellikle de 2002'den itibaren kaybolduğuna dikkat çeken Kuruç, uluslararası hukuk diye bir şey kalmadığını söyleyerek, demokrasi teriminin de şüpheler uyandıran bir terim haline geldiğini kaydetti. Büyük devletlerin güven kaybindan dolayı Türkiye gibi büyük potansiyeli olan ülkelerin kendi potansiyellerine sahip çıkıp dünyayı huzurlu mekânlara kavuşturabileceklerini;

ama bunun bugünün Türkiye'si ile mümkün olamayacağını, bu açıdan Türkiye'nin çağın neresinde yer alacağını belirleme kararının önem taşıdığını savundu. Bunların ve sanayileşmenin öneminin 1930'lardan beri bilinen şeyler olduğunu, Cumhuriyet'in 13-14 milyonluk bir köylüler ülkesinde kurulduğunu ve 1930'ların sanayi hamlesinin zor zamanların ürünü olduğunu anımsattı.

"1930'larda Devletçilik Sanayi Demektir"

Sanayi programlarını ortaya koymanın bir görüş istediğini ve o günün siyaset sınıfının meziyetlerini yansıttığını öne süren Prof. Dr. Bilsay Kuruç, o günlerin sanayi hamlesinin yoksulluktan kurtulmak olduğunu anlatarak,

bu planların daha çok sektör programları olduğunu ve 1960-1980 arasındaki planlara kıyasla teknik bakımdan mükemmel olmadıklarını söyledi. Ancak ne istediğini bilen insanların isteklerini yapma iradesini ortaya koyan programlar olduğunun altını çizen Kuruç, “Sanayiciliğin yatırımcılıkla başlayan, işletmecilikle devam eden esası kurumlaşarak 1930’larda ortaya çıkmıştır. Bir küçücük tohumdan, yani Sümerbank tohumundan bir büyük çerçeve; hukuki esasları olan iktisadi devlet teşekkülleri beş yıl içinde doğmuştur bildiğimiz gibi ve zemini devletçilik olmuştur. Devletçilik sanayiyle tanımlanmıştır, devletçilik sanayi demektir olmuştur. Onun için 1930’ların deneyimi ondan sonraki dönemde geriye önemli ve kalıcı bir damar bıraktı. Bu 1960’ların planlılığının birkaç damarından biriydi” diye konuştu.

Planlama Sanayileşmeye Yol Gösterdi

Devletin esas olarak altyapıda olduğunu; ama sanayiye de ilk plandan itibaren adım atmaya başladığını kaydeden Bilsay Kuruç, planlılığın ağırlık merkezinin yavaş yavaş sanayileşme olduğunu, bunun özellikle ikinci ve üçüncü planda ağırlıkla görüldüğünü belirtti. Sanayileşmenin mi yoksa planlamanın mı daha önce başladığının bundan sonra da yardımcı olması açısından sorulması gereken bir soru olduğunu savunan Kuruç, sanayileşme heyecanının ve arzusunun bir momentum haline gelmesiyle belli koşullarda planlamanın doğduğunu söyleyerek, 1920’li yılların Sovyetler Birliği’ni örnek gösterdi. Sovyetler’de gittikçe artan bir sanayileşme momentumuyla birlikte planlamanın doğduğunu, Türkiye’de ise biraz tersi olduğunu belirten Kuruç, Türkiye’deki sürece dair şu bilgileri verdi: “Önce planlama, sonra sanayileşme olmuştur. Yani planlama adeta sanayileşmeye yol göstermeye çalışmıştır. Planlamanın 20 yılı, sanayiciyi sanayileştirmeye inandırmak için uğraşılan bir 20 yıldır dersek fazla abartmış olmayız. Sanayici planlamayı sanayileşmeye değil, planlama sanayiciyi sanayileşmeye inandırmak için çaba göstermiştir ve özellikle iş dünyasına sanayileşmenin bir bütünlüğe sahip büyük bir hareket olacağına daima inandırmaya çalışmıştır. Tabii, o günün sanayi profili henüz gelişmemiş bir sanayi profilydi. Onun için o günün sanayicisiyle özel kesimdeki sanayicisi de 1950’lerin ikinci yarısında başlamış basit ithal ikamesi anlayışıyla yetişmeye

başlamıştı. Arkasında bir sanayileşme tecrübesi yoktu ve yetişme tarzı da kökenleri de buna elverişli değildi.”

“Dev Rakibe” Teslim Olduk

Türkiye kapitalizminin jargonuyla 1980’in piyasa ekonomisine yönelik diye sunulduğunu, asıl anlamının ise karma ekonominin bitişi olduğunu işaret eden Bilsay Kuruç, işin püf noktasının orta ve uzun vade politika belirleme iradesinden vazgeçilmesi olduğunu vurguladı. 1980’li yıllarda özel kesimin, geçmişte yaşanan heyecanlı sanayi yıllarına rağmen bir sanayileşme momentumu yaratma heyecanının da olmadığını vurguladı. Bu nedenle Türkiye’nin daha ileri düzeyde işlere yönelme hedefinin sapsiz kaldığını, 1980’den sonra özel sanayi kesiminin ve Türkiye’nin karşısında dünyanın dev bir rakip olarak yer aldığına dikkat çeken Prof. Dr. Bilsay Kuruç, dev rakibin “bana teslim ol” dediğini ve kendisiyle yarışamayacak boyda olan Türkiye sanayisinin herhangi bir iddia sahibi olmadığını belirtti. “Dünya size hangi koltuğu gösterirse veya hangi sandalyeyi gösterirse oraya oturuyorsunuz” diyen Kuruç, “Dünya ekonomisi içinde yer alma niyeti, dünya sanayi içinde oraya mensup olma iddiasını kapsıyor mu?” sorusunu yönelterek, son 30 yıl bu sorunun olumsuz bir yanıtla karşımıza çıktığını söyledi. 1980’den başlayan yeni anlayış içinde sanayinin, mühendislerin ve dünyayı bilen sanayicilerin meslek görgüsünden ve birikimlerinden çok dünya ekonomisinin Türkiye’den taleplerine göre şekillendiğinin görüldüğünü kaydeden Kuruç, sanayiciliğin aktif bir politika haline dönüşmekten gitgide uzaklaştığını, bunu dünya talebinin belirlediğini ve özel kesimin yeni alışkanlıklarının da buna göre oluştuğunu belirtti.

“Siyaset Sınıfını Yeniden Düşünmeliyiz”

Sanayileşme kararı çağın içinde yer alma kararı demekse çağın içinde yer alma kararında bu ülkenin siyaset sınıfının son derece önemli olduğunu savunan Bilsay Kuruç, siyaset sınıfının yapısının, iradesinin, yetişmesinin, özgüveninin ve kararlılığının son derece önemli olduğunu vurgulayarak, “1980’den bu yana geçirdiğimiz 30 yıl siyaset sınıfının Türkiye için ne kadar önemli olduğunu bir ders olarak bize hatırlatmalıdır. Bu pozitif değil, sanayileşme hesabına negatif bir derstir; ama bunu şimdi yeniden dü-

şünmeliyiz. Son 30 yılda birbirini tamamlayan ekonomik paketler, birbiri ardına gelen, arada kesilmeyen, arada nefes aldırmayan paketler oldu. 1980'lerdeki bu paket yüksek döviz kuru, pozitif faiz ve yükselen dünya fiyatları paketidir. Bu Türkiye'yi 1980'lerde basit ürünlere, hürdaciğe, emek yoğun tekniklere, bazı tarım ürünlerine, ikinci el sanayilerin transferine, buraya yönlendirdi ve ne yapsak sanayidir çizgisini besledi diyebiliriz. En önemli negatif etkisi bence sanayicinin merakını silmesidir, yani yeni işlere gireyim mi, girmeyeyim mi merakını silmesidir" dedi.

Çıkış Yolu İyi Yetişmiş İnsan

Esas sorunun krizden çıkış olmadığını, yarı sanayiden çıkış olduğunu savunan Prof. Dr. Bilsay Kuruç, Cumhuriyeti kuranların yoksulluktan çıkışın sanayileşme hareketiyle mümkün olduğunu bildiğini ve gereğini 1930'lardan itibaren yaptıklarını öne sürdü. Yarı sanayiden çıkış yolu için en önemli yüksek teknoloji ürününün iyi yetişmiş insan olduğuna işaret eden Kuruç, Türkiye'nin meselesinin kalite sınırını aşmak, çağın içinde sanayici olarak yer alabilecek yeni ürünleri yapabilmek olduğunu, bunun için de önce tasarlayan, dünyayı doğru kavrayan insanı yetiştirmenin ve kalite sınırını aşabilmenin gerektiğini belirtti. Sanayiciye "külahını önüne koy ve düşün" derken kendilerinin de bir şeyler düşünmesi gerektiğini ifade eden Kuruç, planlama yapılırken nasıl bir yol izlenmesi gerektiğine dair şu önerileri dile getirdi: "Planlama sözünü sarf edeceksek bundan sonra çok özene bezene, çok iyi tasarlayarak ve çok iyi düşünerek, dünkünün tekrardan ibaret olamayacağını bilerek, dünyayı iyi gözlemleyerek ve önce teorik düzeyde tartışarak nasıl olacağını, vadesini, enstrümanlarını, nerede uzlaşmalar yapılacağını, nereden vazgeçilmeyeceğini, kaynak tahsislerini, yeni modelini, bir büyüme modeline oturup oturmayacağını ve nasıl oturacağını, bunun içinde mühendisçe yaklaşımların nerelerde olacağını, artık bir projeler ülkesinde olmayacağımıza göre sanayi süreçlerinin tarımı da sanayi belirleyeceğine göre, çünkü tarım da bir sanayidir, artık o gözle bakmak lazım, bunlara bağlı hizmetlerin nasıl organize edilebileceğini, hepsini tasarlayalım. Yoksa biz bunu hiç sahneye koymayalım daha iyi, yani yarım yamalak olmayacak bir şeydir; çünkü iddialı bir sözdür.

"Türkiye'ye Önce Hukuk Lazım"

Onun için planlamayı biraz böyle düşünelim. Sanayi için de daha önce benim önerim şunları düşünelim: 'Grevin zamanı mıydı?' diyen yurttaşımızı esas alalım ve bilinç düzeyi bakımından önce onun neye ihtiyacı olduğunu tespit edelim. O bilinç düzeyi olmadan sanayi yapamayacağımızı bilerek, şunları yapmaya girişelim diye düşünüyorum: Önce hukuk meselesi, yani Türkiye'ye önce hukuk lazım. Su geçirmez bir hukuk düzeni, dünyada kaybolan hukuk rejimini Türkiye'de kurmaya girişmek. İkincisi sosyal program; yani herkesin çalışma hakkı ve o haktan doğan yükümlülüğü olduğunu bilmesi, grev yapmanın da hak olduğunu bilmesi ve bunu zamanında mutlaka kayıtsız şartsız yapabilmesi. Üçüncüsü de Türkiye'nin fen bilimlerinden başlamak üzere ne kadar geri kalmış olduğunu, gitgide geri kalmakta olduğunu bilerek bir bilim programı ve mutlaka arkadaşlarımızın güzelce anlattığı teknoloji meselesini bununla bütünleştirecek bir büyük çalışmanın yapılabilmesi. Dolayısıyla önce insan meselesini algıladığımızı gösterebilirim ki, ondan sonra sanayiye ve planlamayı yapmaya hak kazanalım diye düşünüyorum. Yeni bir gelişme stratejisini böyle algılamak iyi olur, doğru olur kanısındayım. Bunun için bir çalışma düzeni lazım. Bundan sonrasının yılda bir değil, belki de sürekli bir düzen içinde düşünülmesinde fayda var. Türkiye'nin artık pek vakti kalmadı ve dünyada kapitalizm ölmeyeceğine göre, birçok kapitalizmlerin olacağı bir dünyada yaşayacağımıza göre mutlaka kendimize lazım olan şeyleri bulabileceğimiz düzenler kurabilmeliyiz. Çalışma düzenleri, isterseniz bunlara şuralar; yani özel ihtisas komisyonları değil de şuralar diyelim. Özel ihtisas komisyonlarında çalışan insanların da olduğu; ama daha geniş kapsamlı, sürekli çalışacak bir düzen ki, buradan yeni bir siyaset sınıfının Türkiye için ne kadar önemli olduğu ortaya çıksın. Doğruları bulabilecek ve doğrulardan ödün vermeyecek yeni bir siyaset sınıfı, o olmadan ne hukuka, ne sosyal programa, ne bilime ve teknolojiye, ne de sanayiye ve hele hele planlamaya pek adım atılamaz kanısındayım. Bugünkü tablo karamsar olabilir; ama burada gördüğümüz potansiyel bize iyimser olmak için, doğruları bilen bir potansiyel karşısında iyimser olmak için birçok neden olduğunu gösteriyor."

TMMOB SANAYİ KONGRESİ 2009 SONUÇ BİLDİRGESİ YAYINLANDI

TMMOB adına Makina Mühendisleri Odası (MMO) sekreteryasında düzenlenen TMMOB Sanayi Kongrelerinin on yedincisi, “Dünya Ekonomik Krizi ve Türkiye Sanayinin Yeniden Yapılanması Planlamada Model Önerileri, İstihdam Öncelikli Bölgesel Refah ve Kalkınma” temasıyla, 11-12 Aralık 2009 tarihlerinde Ankara’da Milli Kütüphane Konferans Salonu’nda gerçekleştirilmiştir.

TMMOB Sanayi Kongresi 2009’a kayıtlı 650 delege katılmış, internet üzerinden ise 4 bin 828 kişi kongreyi canlı olarak izleme imkânı bulmuştur.

Dünyada ve ülkemizde yaşanan ekonomik kriz ve sanayileşme olgularının bir çerçeve sunum ile ele alındığı açılış oturumunun arkasından kriz sürecinde dünya ekonomisi ve yeni eğilimler, krizde Türkiye sanayisinin durumu ve geleceği, alan çalışmaları özel oturumları, planlama olgusu ve Türkiye sanayinin öyküsü ana başlıkları altında dokuz sunum yapılmış, son olarak kongre değerlendirmesine ilişkin bir tartışma ve öneriler forumu düzenlenmiştir.

MMO kongremize iki araştırma raporu sunmuştur. Bunlardan biri “Türkiye Sanayiinde Öncelikli Sektörler ve Bölgesel Kalkınma Yaklaşımı”, diğeri de “Türkiye’de Kalkınma ve İstihdam Odaklı Sanayileşme İçin Planlama Önerileri” başlıklıdır.

Raporların ilki imalat sanayinin öncelikli alt sektörlerinin durumunu, planlı dönemler ve sonrasını ulusal, bölgesel ve sektörel düzeyde değerlendirmiş ve bölgesel kalkınma yaklaşımlarını incelemiştir. İkinci rapor Türkiye’de geniş halk kitlelerine refah sağlayacak kalkınma kavramına planlı ekonomi ve istihdam odaklı sanayileşme açısından bir yaklaşım sunmayı amaçlamıştır.

Bütün bu oturumlarda sunulan bildiriler ve yapılan konuşmalar ile forumda dile getirilen görüşlerden hareketle hazırlanan aşağıdaki Sonuç Bildirgesi kamuoyunun dikkatine sunulmaktadır.

Kongremiz dünya ve ülkemizi sarsan büyük krizin ekonomik ve sosyal yaşamda açtığı derin tahribatların pazar ekonomisinin tahtını salladığı bir dönemde düzenlenmiştir. Her ne kadar kapitalizmin sınırsız kâr ve emperyalist

siyasal egemenlik çabası sürecektir ise de görülmesi gereken gerçek, yalnızca neoliberal modelin değil, onu da içerir biçimde 300 yıllık bir modelin iflasının yaşanmakta olduğudur.

Gelişmiş kapitalist ülkelerin 12 trilyon doları bulan kurtarma paketleriyle bile aşamayan bu krizle yolsuzluk, rüşvet, borsa ve tahvil piyasasındaki oyunlar ile dev tekelin yönetim kadrolarının hiç ettiği milyarlarca dolar ilk kez tüm açıklığıyla gözler önüne serilmiştir. Kapitalizm ve neoliberal politikalar bu kez tekrar ve daha kökten bir şekilde sorgulanmaya başlanmış, gelir dağılımının dünya ölçeğinde yarattığı uçurum, yoksulluğun boyutu ve işsizlik sorunu gündemin ilk sıralarına oturmuştur.

Bu bunalım az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde özellikle sanayi sektörünü etkilemiş, üretim ve iç piyasalarda talep düşmüş, iç ve dış ticaret hacmi daralmış, işsizlik oranları büyümüş, istihdam hacmi olabildiğince

küçülmüştür. “Tüketim kalıpları” ve “tüketim düzeyi” sorgulanmaya başlanmış; “başka bir dünya” oluşturma düşüncesi, “ütopya” olmaktan çıkıp, kitlelerin zihnine yerleşmeye başlamıştır.

Kriz süreci ve sonrasında, başarılabilen ülkelerde ekonominin tüm sektörleri yeniden planlanacak, yeni paradigmlar ve yaklaşımlar oluşacaktır. Kongremiz, Türkiye açısından böylesi bir misyonu somutlamak sorumluluğunu üstlenmiştir. Önceki kongrelerimizde bu bağlamda ülkemiz sanayi ve ekonomisinin eşitsiz, kırılgan ve kriz üretici yapısına defalarca dikkat çekilmiş, 2007 kongremizin ana teması bu nedenle, “Geçmişten Geleceğe Sanayileşme, Planlama ve Kalkınma, Türkiye İçin Model Önerileri” olarak belirlenmiştir. 2009 kongresi bu temanın devamı niteliğinde, “Dünya Ekonomik Krizi ve Türkiye Sanayinin Yeniden Yapılanması” başlığı altında örgütlenmiştir.

2008 Ekim’inde patlak veren kriz üzerine 28 Şubat 2009 tarihinde, “Sanayi Kongresi 2009’a Doğru, Kriz ve Sanayi Sektörlerinin Durumu Sempozyumu” bu kapsamda düzenlenmiştir. Otomotiv, metal, makina imalat, tekstil, enerji, kimya, elektrik-elektronik, tarım ve tarıma dayalı sanayi sektörlerinin temsilcilerinin katılımıyla düzenlenen bu sempozyumda, yaşadığımız sorunların üretim ve yatırım dışlayan, yerli kaynak kullanımını reddeden, üretim ve ihracatı ithalata bağımlı kılan yüksek cari açık, yüksek dış borç ve sıcak para politikalarına dayalı, o pek övünülen “büyüme”yi döviz kuru ve finans hareketleri ile sağlayan ekonomi politikalarından kaynaklandığı bir kez daha teyit edilmiştir.

Sempozyumda saptanan sorunlarla birlikte MMO, toplam 22 alt sektörün gösterge ve performanslarını irdelemiş ve bu değerlendirmeleri sektörel, bölgesel ve ulusal planlama, kalkınma süreçlerine bağlayan iki ayrı rapor halinde Kongreye taşımıştır.

Sanayimiz onlarca yıl iktidarlara, dünya ve ülke konjonktürüne, IMF, Dünya Bankası, Gümrük Birliği, Avrupa Birliği, Dünya Ticaret Örgütü tarafından belirlenen politikalara bağılı olarak önemli dalgalanma ve krizlerin içinden geçmiştir. 1974–2008 arası yaşanan sekiz adet kriz ve sürekli aşağı doğru dalgalanma üreten yapı, bu bağlamda değerlendirilmelidir.

1960–1980 yıllarını kapsayan ithal ikameci sanayileşme döneminde planlama/kalkınma bütünlüğü oluşturulmaya çalışılırken, sanayinin teşviki, korunması, finansmanı, kalkınma hızı ve istihdam parametreleri başat konumda olmuştur. Gümrük muafiyeti, yatırım indirimi, orta vadeli kredi verilmesi, imar kolaylıklarına yönelik teşvikler vb. söz konusu olmuştur.

Ancak daha sonra kalkınma ve merkezi planlama parametrelerinin adım adım yok edildiği bir süreç de yaşanmıştır. 24 Ocak 1980 kararları ve 1980 askeri darbesi ile başlayan bu dönemde sübvansiyonlar büyük ölçüde kaldırılmış, KİT yatırımları durdurulmuş, büyük ölçekli sanayi kuruluşları özelleştirilmiş, sabit sermaye yatırımlarında gerileme yaşanmış, Gümrük Birliği hedefleri doğrultusunda tüm sektörlerde korumacılık asgariye indirilmiş, Türkiye sanayisi eşitsiz koşullarda küresel rekabete açılmıştır.

Bu süreçte öz kaynaklardan çok ithal kaynaklar girdi olarak kullanılmış, küresel güçlerin dayattığı iş bölümü ile fason üretim ve taşeronlaşma egemen kılınmış, kaynak tahsisini sadece iç ve dış piyasalara ve borçlanmaya havale eden bir sanayi modeline geçilmiştir. Ara malı ve yatırım malları üretiminde ve teknolojiye dışa bağımlılığı esas alan bu modelle sanayi KOBİ’leşmeye yönlendirilmiş; iş gücü sömürsü ucuz iş gücü kullanımıyla yoğunlaşmış; düşük maliyet, düşük katma değer ve düşük teknoloji üretim ve ihracat yapılaşmış, ihracat girdileri ile ithalata bağımlı kılınmıştır. Bu politikaya bir “sanayi politikası” demek belki olanaklıdır; ama burada orta ve uzun vadeli “sanayileşme stratejisi” unsurları bulunmadığını özellikle belirtmek gerekmektedir. Tam tersine ülkemiz sanayi tesisleri özelleştirilmiş, temel göstergelerde durma ve gerileme yaşanmıştır.

Belirli bir refah seviyesinin tutturulması, sektörel önceliklerin başarıyla gerçekleştirilmesi, bölgesel dengesizliklerin giderilmesi, işsizlik sorununun çözülmesi gibi temel hedefler bir tarafa bırakılmıştır. Nitekim bugün sanayi sektörü, hizmet ve tarımdan sonra gelmekte ve yıllardır sanayi istihdamı yüzde 20’yi ancak bulmaktadır.

Ülkeye gelen yabancı ve doğrudan sermaye yatırımları özelleştirmeye, finansman ve sigortacılık sektörlerine

yönelmiş, böylece imalat sanayinin yeni yatırımlarına herhangi bir kaynak ayrılmamıştır. İç pazar, ithal malları lehine genişletilmiş ve dışa bağımlılık perçinlenmiştir. Dokuzuncu Kalkınma Planı, plansız döneme geçişin simgesi olup, AB'ye entegrasyon süreciyle sanayinin taşeronlaşmasının bir belgesi niteliğindedir. Plan yapamayan Türkiye başkalarının planına teslim olmuştur. Bir başka anlamda küresel ekonominin insafına bırakılmıştır.

Ülke politikalarında sanayinin ikinci plana itilerek hizmet ve finans sektörlerinin desteklenmesi sonucu imalat sanayi yatırımlarının toplam yatırımlar içerisindeki payında ciddi düşüşler olmuş, bu pay 1980 yılında yüzde 28,5 düzeyindeyken günümüzde yüzde 14'lere kadar gerilemiştir. Aynı dönemde sanayide yatırım yoğunluğunda yüzde 32 düzeyinden yüzde 10'lar seviyesine varan bir düşüş söz konusudur. Bir başka ifadeyle artık sanayici bile sanayiden elde ettiği geliri daha fazla rant getiren alanlarda değerlendirmektedir.

Diğer acı bir gerçeğimiz de on yıllardır uygulanan yanlış politikalar sonucunda bölgeler arası eşitsiz gelişme açısının çok büyümüş olmasıdır. 2008'de Marmara ve Ege bölgeleri sanayi katma değerinin yüzde 75'ini yaratırken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri yalnızca yüzde 2,5 ile yetinmek zorunda kalmıştır. Gerçekte bir bölgesel planlama ve bölgesel kalkınma politikası yoktur. Konu Bölge Kalkınma Ajansları üzerinden uluslararası sermayenin güdümüne havale edilmiştir. Bugünkü bölgesel ekonomik, politik ve sosyal tablonun bu gerçeklerle doğrudan ilişkisi bulunmaktadır.

AR-GE ve inovasyon sürekli gündemde olmasına karşın, AR-GE'nin GSMH içindeki payı yüzde 0,8'i aşamamış, ayrıca çıkarılan yasa ile yabancı yatırımcıların AR-GE merkezlerine teşvik verilmesi sağlanmıştır. Bölgeler arası dengeyi kuracak ve gelir dağılımını adil bir biçimde kalkınmada öncelikli yörelere yayacak politikalar oluşturulmadığından, işsizlik ve yoksulluk sorunu öncelikli sorunların başında yer almaya devam etmektedir.

Söz konusu politikaların biriktirdiği olumsuzluklar özellikle 2001 krizi ve içinde bulunduğumuz büyük krizde iyice yüzeye çıkmış, dünya ölçeğinde krizden en olumsuz etkilenen ülkelerin başında yer almamıza yol açmıştır. Krizle birlikte birçok iş yeri kapanmış, sadece son bir yıl içinde 1,5 milyon kişi işsiz kalmıştır. Sanayide işten çıkarılanların

750 bini bulunduğu, toplam sanayi istihdamına göre bu oranın yüzde 18'e ulaştığı görülmektedir.

Sanayide son bir yıllık üretim daralması yüzde 20'yi bulmaktadır. Bazı alt sektörlerde küçülme oranı yüzde 40-45 seviyesindedir. İhracat düşüşü son bir yıl içinde yüzde 30'a yaklaşmıştır. İthalat girdi oranı yüksek olan alt sektörlerde sorun daha da büyüktür. Fason üretime dayalı, ithalata büyüyen ihracat modeli can çekişmektedir.

Dünyada kriz ile birlikte sosyal adaletçi programlara ve kamusal desteklere dair inanç ve yönelim artarken, ülkemizde krizin asli sorumlusu olan serbestleştirme politikalarında ısrarcı olunmakta, yeni zamlar, vergi artışları ve özelleştirmeler tek çözüm olarak dayatılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

- ▶ Planlama, sanayileşme ve kalkınma birbirinden ayrılmaz bir üçlüdür. Bu kavramlar yalnızca sanayideki teknolojik gelişmeler veya üretim sürecindeki gösterge ve katma değer artışları ile tanımlanamaz. Sanayileşme ve kalkınmayı "toplumsal kalkınma" anlayışı içinde, planlı bir yaklaşımla, tarım, çevre, enerji, bilim, teknoloji, istihdam, sağlık, eğitim, gelir, bölüşüm ve tüm diğer alanlara yönelik politikalarla bir bütünlük içinde tanımlamak gerekmektedir.
- ▶ Bugün her şeyden önce ülke ekonomisi ve sanayinin planlanması zorunlu hale gelmiştir. Bu planlama, kamu yararına çalışanların gelir dağılımını düzelterek, işsizliği ortadan kaldıracak, sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmayı sağlayacak, refahı kitlesel olarak yayacak ilke ve araçları kapsamaktadır. Burada yatırımlara ağırlık verilmelidir.
- ▶ Planlama ve kalkınma odaklı çalışmalar üniversite, sanayi, meslek odaları ve sektör kuruluşlarını da kapsayan geniş bir platformda tartışılmalı, çözüm önerileri geliştirilmelidir. MMO'nun gerçekleştirdiği alan araştırmalarının temel paradigmaları doğrultusunda, ilgili tüm kurul, kuruluşlar, bilim insanları, iktisatçılar, sosyal bilimciler, mühendisler ve ilgili meslek grupları bir tartışma ve öneriler platformunda bir araya getirilmelidir.
- ▶ Türkiye küresel güçlerin ülkemize biçmiş olduğu fason üretime yönelik taşeronlaşmış sanayi işletmelerinden oluşmuş bir yapılanmayı kabul edecek midir? Yoksa Türkiye sanayi yapısını yeni bir modele göre,

sanayileşme ve toplumsal kalkınma hedeflerine yönelik bir biçimde mi oluşturacaktır? MMO tarafından kongreye sunulan alan araştırmalarından görüldüğü üzere ülkedeki uygulamalar, fason imalat sanayi içinde özgün ürün geliştirilmesini önlemekte ve dışa bağımlılığı artırmaktadır. Türkiye geçmiş deneyimlerden gerekli dersleri çıkaracak ipuçlarını yakalamak zorundadır.

- ▶ Ülkemizin kaynakları küresel güçlerin baskısından bağımsız bir şekilde değerlendirildiğinde, Türkiye küresel rekabette yer alabilecek potansiyellere sahiptir. Bilimi ve teknolojiyi esas alan, AR-GE ve inovasyona ağırlık veren, dış girdilere bağımlı olmayan, istihdam odaklı ve planlı bir kalkınmayı öngören sanayileşme politikaları uygulandığında durum değişecektir. Böylece sanayi yatırımlarında daha rasyonel seçimler yapılabilecek, ülkenin doğal kaynakları daha iyi değerlendirilebilecek, iş gücünün niteliği artırılarak, istihdam odaklı, yüksek katma değerli öncelikli sektörleri destekleyen, bölgesel farklılıkları azaltan, dengeli bir sanayi yapısına ulaşılabilecektir.
- ▶ Ülke ekonomisini dışa bağımlı ve kırılgan hale getiren, tam üyelik müzakere süreçleri tamamlanıncaya kadar, Gümrük Birliği anlaşması mutlaka askıya alınmalıdır. AB ile üyelik müzakere süreçlerinde siyasi ödünler verilmesi istenen ve Türkiye'nin iç politikasına müdahale eden tavırlar reddedilerek, müktesebat değişiklikleri tüm sektörler ve meslek örgütleri nezdinde tartışmaya açılmalı ve ülke çıkarlarına yönelik politikalar oluşturulmalıdır.
- ▶ Sanayide üretimin organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi sitelerinde yaygınlaştırılması ve KOBİ'lere rasyonel bir işletme yapısı ve ölçek getirecek düzenlemelerin yapılması zorunludur. Bunun için öncelikle bir sanayi envanteri çıkarılmalı, sistematik bir veri tabanı kurularak sürekli güncellenmelidir.
- ▶ Mühendislik altyapısı, AR-GE ve teknolojik gelişmenin önemli bir planlama ögesi olarak değerlendirilmeli, kamu yararı ön plana alınarak benimsenmelidir.
- ▶ MMO'nun alan araştırmasında belirtilen istihdamın yapısal özellikleri, iş gücüne katılım oranlarının yüzde 44'lere düştüğünü, sanayide işsizlik oranının yüzde

18'lere yükseldiğini ortaya koymaktadır. İş gücüne katılım oranı OECD ortalamasına (% 60) çıkarılmalı, yüzde 24 olan kadın istihdamı mutlaka artırılmalıdır. Kırsal göçün önlenmesi için bölgesel eşitsizlikleri giderecek biçimde öncelikli sektörlerle ağırlık veren istihdam odaklı yatırımlar Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz bölgelerine ağırlık verilerek yapılmalıdır.

- ▶ Bölgesel kalkınma planları tüm sektörlerde yapılacak yatırımlarla, istihdamı bölgelerde sağlayan bir ağırlıkla yapılmalı, orta vadeli planlamada 1,5 milyon kişiye iş olanağı sağlayacak 300 milyar TL'lik yatırım gerçekleştirilmelidir.
- ▶ İş gücünün niteliğini yükseltecek meslek okulları, kurslar, seminer ve programları ile öncelikle kamunun ağırlığı olan yatırımlar gerçekleştirilmelidir. Bölgelerin doğal kaynakları, tarım ürünleri ve insan yapısı esas alınarak bölge planlaması yapılmalıdır.
- ▶ Doğu, Güneydoğu ve Karadeniz bölgelerinde öncelikle yerel kaynaklara dayanan, ithal girdisi düşük, istihdam odaklı KOBİ niteliğindeki firmalara teşvik ve destekler öncelikli olarak sağlanmalıdır. Her türlü kayıt dışı ekonomik faaliyetin denetim altına alınması, çocuk iş gücünün çalıştırılmasının önlenmesi, kadınların ekonomik ve sosyal yaşama katılmasını sağlayacak projelerin gerçekleştirilmesi zorunludur.

Yukarıdaki tespit ve öneriler kamu yararına planlama, kalkınma ve istihdam odaklı gelişmelerin gerçekleştirilmesi, demokrasinin tüm ilke ve kurumlarıyla egemen olduğu, insan hakları ve özgürlüklerinin tam anlamıyla uygulandığı, toplumun tüm kesimlerinin bir arada barış içinde yaşadığı bir ortamın oluşturulması ile sağlanabilir. Demokrasi ile kalkınma birbirini reddeden değil, birbirini tamamlayan ve geliştiren durumlar olarak görülmelidir.

Planlama, sanayileşme ve kalkınmada halkçı, toplumcu bir model ve bağımsız bir siyasi irade ile bu adımları gerçekleştirmek olanaklıdır. Bizler, üreterek büyüyen ve paylaşarak gelişen bir ülkede yaşamak istiyor ve bunun olanaklı olduğunu biliyoruz.

TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ